

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
HUMANITĀRO ZINĀTŅU FAKULTĀTE
LATVISTISKAS UN BALTISTIKAS NODAĻA
BALTU VALODNIECĪBAS KATEDRA

**LATVIJAS LIETUVIEŠU IDENTITĀTES IEZĪMES VALODĀ
UN KULTŪRĀ (SALDUS NOVADĀ)**

**CHARACTERISTICS OF LITHUANIAN IDENTITY MARKERS IN
LATVIAN LANGUAGE AND CULTURE (SALDUS DISTRICT)**

BAKALaura DARBS

Autore : **Simona Neifalte**

Studenta apliecības nr : sn13042

Darba vadītājs: doc. Edmunds Trumpa

Rīga 2016

Anotācija

Lietuvieši un latvieši cēlušies no viena etnosa – baltiem, valodu un kultūru saskare veidojusies jau no seniem laikiem un vērojama vēl mūsdienās, līdz ar to autore vēlējās izpētīt Latvijā dzīvojošo lietuviešu saistību ar Lietuvu, noskaidrot, kādēļ lietuvieši ieceļojuši Latvijā un cik plašā skaitā mūsdienās pierobežas teritorijā tiek izmantota lietuviešu valoda.

Bakalaura darba mērķis ir noteikt sociolingvistisko (etnolingvistisko) situāciju Saldus novadā, izpētīt Latvijas lietuviešu valodas un kultūras iezīmes sabiedrībā. Pētījuma teorētiskajā daļā ar speciālās literatūras palīdzību tiek aprakstīta statistiskā situācija, cik plašā skaitā un kuros laika posmos Latvijā ieceļojuši lietuvieši. Pētījuma empīriskajā daļā tiek pētītas Latvijas lietuviešu valodas un kultūras iezīmes, kā arī apkopoti rezultāti no respondentu atbildēm izdales anketās. Pētījuma pēdējā daļā, intervējot Latvijas lietuviešu ģimeņu pārstāvjus. Pētījuma nobeigumā iegūtie rezultāti tika apkopoti un veikta to apstrāde. Balstoties uz iegūtajiem rezultātiem, tika izstrādāti secinājumi par pētījumā aprakstītajām problēmām.

Atslēgvārdi: Latvijas lietuvieši, pierobežas teritorija, bilingvāli runātāji, lietuviešu valoda, kultūras mantojums.

Abstract

Latvians and Lithuanians have originated from the same ethnic group - the Balts, that is why their language and culture have always been connected and related. Because of this correlation, Author was curious to study the Lithuanians currently residing in Latvia, to find out why did they choose to emigrate, how common is the usage of their native language and if they still have bonds with their own culture. The aim of this bachelor thesis is to discover the sociolinguistic (ethnolinguistic) situation of the Lithuanians living in the region of Saldus and to study the specifics of their culture and language in local society. Using scientific literature, the theoretical part deals with describing the statistics of the immigration of Lithuanians over different periods of time. The empirical part studies the specifics of the culture and language of the respondents (Lithuanians residing in Latvia) along with the compiled results of the questionnaires. The last part of the research deals with authors investment – interviews with Lithuanian families, focusing on the reasons of emigration. The obtained results were summarized at the conclusion of the survey and the final result design was made. Based on the obtained results, there were conclusions made on the issue of the survey.

Keywords: Lithuanians residing in Latvia, border area, bilingual speakers, Lithuanian language, culture heritage.

SATURS

ANOTĀCIJA.....	2
ABSTRACT.....	3
Ievads.....	5
1. LIETUVIEŠI LATVIJĀ.....	8
1.1. Lietuvieši Latvijas teritorijā.....	8
1.2. Lietuvieši pierobežā (Saldus novadā).....	11
1.3. Latvijas lietuviešu kultūras dzīve pierobežā (Saldus novadā).....	14
2. SALDUS NOVADA LIETUVIEŠU APTAUJAS REZULTĀTI.....	19
3. BILINGVĀLO RUNĀTĀJU VALODAS IEZĪMES.....	28
3.1. Izplatītākās atkāpes no literārās valodas normām lietuviešu – latviešu tulkojumā.....	29
3.2. Izplatītākās atkāpes no literārās valodas normām latviešu – lietuviešu tulkojumā.....	31
4. LATVIJAS LIETUVIEŠU ETNISKĀS UN LINGVISTISKĀS IDENTITĀTES ATSPoguļojums ģimeņu ciltskokos.....	35
4.1. Jarutu ģimenes piemērs.....	35
4.2. Jakštu ģimenes piemērs.....	37
SECINĀJUMI.....	41
LITERATŪRA UN AVOTI.....	44
PIELIKUMI.....	47
1. pielikums.....	47
2. pielikums.....	53
3. pielikums.....	54

IEVADS

Bakalaura darba temata izvēlē galvenais un noteicošais bija lielā interese par lietuviešu ieceļošanu Latvijas pierobežas teritorijā to kultūras mantojumu, kā arī lietuviešu valodas lietojumu un dzīvotspēju Latvijā. Semestra darba ietvaros darba autore bija veikusi pētījumu par Latvijas lietuviešu identitātes iezīmēm valodā Saldus novada Ezeres pagastā, kas sniedza plašāku ieskatu par lietuviešu valodas lietojumu šajā apvidū, bet bakalaura darba nolūkiem tika paplašināta pētījuma teritorija – aplūkots Saldus novads, izpētot ne tikai šeit lietotās lietuviešu valodas iezīmes, bet arī kultūras mantojumu.

Latvijas lietuviešu lingvistiskās identitātes pētīšana Saldus novadā šķiet interesants pētāmais objekts, jo strādājot ar konkrētiem cilvēkiem, informācija var būt dažāda un sevišķi interesanta, kas sniedz dažādus atklājumus par lietuviešu un latviešu valodas lietojumu pierobežā. Darba galvenais izmantojamais materiāls ir anketas, ko aizpildījuši Saldus novada iedzīvotāji un intervijas, kurās tika diskutēts ar Latvijas lietuviešiem par ieceļošanu Latvijas teritorijā, no iegūtā materiāla tika veikti pētījumi un secinājumi par Latvijas lietuviešiem Saldus novadā, viņu valodas iezīmēm, kultūras tradīcijām. Tik liela uzmanība Latvijas lietuviešu identitātes iezīmēm valodā un kultūrā tiek pievērsta tādēļ, ka tas ir interesants objekts, kurš līdz šim dziļāk pētīts tikai atsevišķu vēsturnieku un valodnieku darbos (Ē. Jēkabsons, K. Garšva). Šis etnisko un sociālo kontaktu problemātikai veltīts darbs sniedz ieskatu par etnolingvistisko situāciju pierobežas teritorijā dod iespēju dziļāk ielūkoties lietuviešu valodas lietojumā, kultūras tradīcijās, tās specifiskajās iezīmēs Latvijā.

Darba **mērķis** ir noteikt sociolingvistisko (etnolingvistisko) situāciju Lietuvas pierobežā esošajā Saldus novadā, kā arī izpētīt Latvijas lietuviešu valodas iezīmes, valodas lietojumu sabiedrībā un mantotās kultūras iezīmes.

Darba **uzdevumi**:

- 1) savākt un saklasificēt vispārīgās ziņas par lietuviešiem Latvijas teritorijā, par to ieceļošanu Latvijas teritorijā;
- 2) analizējot ģimeņu ciltskokus, veikt pētījumu par atsevišķu Latvijas lietuviešu ieceļošanu Latvijā,
- 3) izmantojot anketas, aptaujāt Saldus novada iedzīvotājus un apkopot atbilstošu materiālu;

- 4) veikt dziļās intervijas ar Saldus novada lietuviešiem un apkopot sarunu materiālu.

Bakalaura darbu veido četras nodaļas. Izvērstu pirmo nodaļu *Lietuvieši Latvijā* veido trīs apakšnodaļas, *Lietuvieši Latvijas teritorijā*, *Lietuvieši pierobežā* un *Latvijas lietuviešu kultūras dzīve pierobežā*. Otrā nodaļa – *Saldus novada lietuviešu aptaujas rezultāti*, trešā – *Bilingvālo runātāju valodas iezīmes*. Trešās nodaļas apakšnodaļas veidotas no respondentu sniegtajām atbildēm tulkotajos tekstos. Apakšnodaļās pskatītas aplūkotas izplatītākās atkāpes no literārās valodas normām. Ceturtās, noslēdzošās nodaļas – *Latvijas lietuviešu etniskās un lingvistiskās identitātes atspoguļojums ģimeņu ciltskokos* – apakšnodaļās tiek analizēti divu Latvijas lietuviešu ģimeņu – Jarutu un Jakštu – ciltskoki.

Galvenie darbā izmantojamie avoti ir respondentu anketa „*Latvijas lietuviešu valodiskās iezīmes Saldus novadā*”, Jarutu ģimenes ciltskoks un diskusija ar Jakštu ģimenes pārstāvi.

Anketas **metodika**, anketa sastāv no 21 jautājuma, no tiem 3 slēgti jautājumi, kuros jāatzīmē attiecīgais atbilžu variants – tie palīdz noteikt par latviešu un lietuviešu valodas izmantošanas koeficientu, novērtētu latviešu un lietuviešu valodas zināšanas. 6 jautājumi ir daļēji slēgti, tajos vajadzīgs norādīt dzimto valodu, valodu sarunājoties ar vecvecākiem, draugiem, valodu, kuru izmanto darbā, lietojuma biežumu, jānorāda problēmas saskaroties ar lietuviešu valodu, vietas, kur visbiežāk ar lietuviešu valodu respondenti saskaras. Pārējie jautājumi ir atvērti, četri no tiem ir teikumi, kuri jātulko, atlikušajos jautājumos jānorāda informācija par sevi – vārds, vecums, izglītība, tautība, kur iegūtas lietuviešu valodas zināšanas. Jāizsaka savs viedoklis par lietuviešu kultūras iezīmēm un lietuviešu valodas ilgtspējību Latvijā.

Materiāls tika izdalīts Latvijas lietuviešiem Saldus novadā. Kopumā tika izdalītas 50 anketas Saldus novada pagastos (Ezere, Druva, Nīgrande, Kursīši, Ruba, Vadakste, Zaņa), šajos pagastos bija atrodami Latvijas lietuvieši, kas sniedza atbildes uz anketas jautājumiem. Anketas aizpildīja 46% vīriešu un 54% sieviešu. Vidējais aptaujāto vecums sasniedza 39 gadu vecumu. Rezultātā tika saņemtas pilnvērtīgas atbildes uz jautājumiem, no kuriem tika veikti secinājumi. Grūtības sagādāja anketu apkopošana, atbildes tika saņemtas no dažāda vecuma respondentiem, kuru atbildes bija atšķirīgas, dažreiz jautājumi netika izprasti, tādēļ tika nesaprotami aprakstīti. Atbildes precīzi apkopojot un iegūstot jaunus interesantus faktus, sniedza pilnīgu ieskatu pierobežas teritorijas kultūrā un valodas lietojumā. Tās parādīja arī metodoloģiski labojamās lietas: nākotnē jautājumus vajadzētu veidot ar līdzīgu uzbūvi, bet

mazāk izvērstus, iekļaut mazāk aprakstošu jautājumu, jo respondenti uz tiem nelabprāt atbild, vai atbild neizvērsti. Sarunās ar Jakštu un Jarutu ģimenes pārstāvjiem tika izmantota interviju metodika, notika diskusija ar Jarutu ģimenes pārstāvi un tika savākti dati par viņas ģimenes ciltskoku. No ciltskoka tika iegūta informācija, kuri no Jarutu ģimenes pārstāvjiem joprojām atrodami Latvijas teritorijā, bet kuri Lietuvā. Ar Jakštu ģimenes pārstāvi norisinājās diskusija, kurā tika iegūta informācija par Jakštu ģimenes ieceļošanu un izdzīvošanas apstākļiem Latvijā 1960. gados.

1. LIETUVIEŠI LATVIJĀ

1.1. Lietuvieši Latvijas teritorijā

Gadsimtu gaitā Latvijas teritorijā ir ieceļojušas vairākas mazākumtautības, to skaitā arī Latvijas kaimiņi lietuvieši. Šajā pētījumā tiks aplūkotas Latvijas lietuviešu valodas un kultūras pazīmes, noteikti veidi, kā tiek stiprinātas Latvijas un Lietuvas kultūras saites, tiks analizēts, vai valoda palīdz nosargāt Latvijas lietuviešiem savu nacionālo identitāti.

„Lietuvieši ir viena no senākajām un tradicionālajām Latvijas mazākumtautībām. 1897. gadā veiktās Krievijas tautas skaitīšanas dati rāda, ka mūsdienu Latvijas teritorijā dzīvoja 24 507 cilvēki, kas par savu dzimto valodu atzina lietuviešu valodu.”² Lietuviešu, vai to, kas atzinuši par dzimto valodu lietuviešu valodu, ir ievērojami daudz, pēc tautas skaitīšanas datiem lielākā daļa lietuviešu ir ieceļojuši, neņemot vērā nelegāli ieceļojušos lietuviešus, kas šo skaitu ievērojami palielinātu. „Visvairāk lietuviešu uz Rīgu, Liepāju, Jelgavu un citām Latvijas vietām pārcēlās 1880 – 1914.g.: 1897.g. to reģistrēts 26033, 1914 – ~9500, 1920 – 25588, 1925 – 23192, 1930 – 25885, 1935 – 22913, 1959 – 32383, 1970 – 40589, 1979 – 37818, 1989 – 34630.”³ Šis ieceļojušo lietuviešu skaits ir pietiekami liels, lai mēs varētu apgalvot, ka lietuvieši ir viena no lielākajām mazākumtautībām Latvijā.

Kopš agrīniem laikiem Latvijas teritorijā ieceļojušie vairāku cittautu pārstāvji kā sarunvalodu savā starpā izmantojuši savu dzimto valodu, bet laika gaitā apguvuši latviešu valodu. Līdz pat mūsdienām Latvijas teritorijā sastopami lietuviešu tautības pārstāvji, kas ieceļojot ģimenes gaitas veidojuši un turpinājuši šeit, Latvijā, līdz ar to dzimto lietuviešu valodu aizstājuši ar latviešu valodu. „Lietuviski prot arī jauni cilvēki, bērni, dažviet latviešu valodā tiek runāts labāk, nekā dzimtajā valodā, lai gan pasē norādīta lietuviešu tautība.”⁴ Šobrīd Latvijas lietuviešu starpā ir sastopami arī tādi pārstāvji, kas lietuviski nerunā, līdz ar to ģimene nenododot valodu nākamajai paaudzei, viņi ir izvēlējušies būt piederīgi latviešu

¹ Sroga. B. (1968). *Dievu mežs*. Rīga: Liesma.

² Treja. A. (2004). *Lietuviešu atzars Latvijas valstī*. Pieejams: <http://providus.lv/article/lietuviesu-atzars-latvijas-valsti> [sk.21.04.16]

³ Garšva. K. (1989). *Kalbinēs situācijas raida pakraščiu šnektose*. Kalbų ryšiai ir sąveikos. Vilnius: Mokslas. 20. lpp

⁴ Garšva. K. (1989). *Kalbinēs situācijas raida pakraščiu šnektose*. Kalbų ryšiai ir sąveikos. Vilnius: Mokslas. 13.lpp

tautai. ” Padomju autoritārā režīma apstākļos daudzi minoritāšu pārstāvji dažādu apstākļu iespaidā tika reģistrēti kā piederīgi latviešiem.”⁵ Līdz ar to precīzu lietuviešu tautības pārstāvju skaitu Latvijā nav iespējams konstatēt.

Kā viens no faktoriem, kādēļ Latvijas teritorijā ienākuši lietuvieši, ir vēstures notikumi, zemju dalīšanas, kara gaitas, līdz ar tām no Lietuvas valsts daudz lietuviešu izceļojuši, dodoties bēgļu gaitās, lai spētu izdzīvot. „Sīvo cīņu dēļ ar vācu iebrucējiem daļa kuršu bēga uz Lietuvas vidieni, savukārt lietuvieši ienāca kuršu zemēs.”⁶ Cīņu dēļ lietuvieši bija spiesti bēgt uz kaimiņu zemēm, līdz ar to, kara laikā lietuvieši ir dzīvojuši Latvijas teritorijā un iespējams palikuši Latvijā arī pēckara gados. Šo notikumu rezultātā ieceļotāji turpināja dzīves gaitas Latvijā, sāka veidot jaunas ģimenes, kas sastopamas vēl līdz mūsdienām. Tika izveidotas ģimenes, kurā viens no locekļiem ir lietuvietis vai ģimenes, kurās abi ģimenes locekļi ir lietuvieši, tātad, arī pēcnācēji ir lietuvieši.

Pēc vēstures datiem secināms, ka lietuvieši Latvijā ieceļojuši jau agrīnajos 1800. gados. Nav precīzu datu, cik emigrējušo lietuviešu palikuši uz dzīvi Latvijā, bet vēstures fakti liecina, ka emigrējušie lietuvieši strādājuši Latvijas teritorijā un veidojuši šeit tālāko nākotni. Pēc Krievijas tautas skaitīšana datiem secināms, ka Latvijā jau 1800. gada beigās Latvijā dzīvojuši lietuvieši, kas galvenokārt bija augošajos rūpniecības uzņēmumos strādājošie, Kurzemē lietuvieši nodarbināti galvenokārt kā laukstrādnieki. „1938.gada jūlijā Latvijā kopumā legāli strādāja 10311 laukstrādnieki no Lietuvas – visvairāk – Jelgavas (2881), Bauskas (2311) un Jēkabpils (1836) apriņķī.”⁷ Šis ir ievērojami liels laukstrādnieku skaits, neņemot vērā citos amatos strādājošos lietuviešus un nelegāli ieceļojušos lietuviešus, kas ieceļojušo lietuviešu skaitu ievērojami palielina.” 20. gadu 2.pusē – 30. gadu sākumā Latvijā uz sezonas darbiem iebruca vairāki tūkstoši Lietuvas laukstrādnieku un mežstrādnieki. Vēlāk šī kustība ierobežotos apjomos turpinājās daļēji arī nelegāli, jo vēlēšanās nopelnīt saimnieciski attīstītākajā kaimiņvalstī bija spēcīga.”⁸

Viena no emigrējušo lietuviešu problēmām noteikti bijusi latviešu valoda, kas laika gaitā tika apgūta un pat aizstājusi dzimto lietuviešu valodu. „Latviešu prese 1910. gadā gan atzīmēja, ka viņi latviskajā vidē nezaudēja savu nacionālo identitāti vienīgi vietās, kur dzīvojušas kopā vairākas lietuviešu ģimenes.”⁹ Šis fakts vērojams vēl līdz mūsdienām, lielākā daļa lietuviski runājošie lietuvieši sastopami pierobežas teritorijā, kur ieceļojušas vairākas lietuviešu ģimenes no paaudzes paaudzē pārmanto valodas zināšanas, kas pilsētas

⁵ Jēkabsons, Ē. (2003). *Lietuvieši Latvijā*. Rīga: Elpa. 99.lpp

⁶ Sedovs, V. (2004). *Balti senatnē*. Rīga: Latvijas Vēstures institūta apgāds. 151.lpp

⁷ Jēkabsons, Ē. (2003). *Lietuvieši Latvijā*. Rīga: Elpa. 91.lpp

⁸ Jēkabsons, Ē. (2003). *Lietuvieši Latvijā*. Rīga: Elpa.

⁹ Turpat, 12. lpp.

vidē ir sastopams arvien mazāk. Nereti, līdz pat mūsdienām sastopamas lietuviešu ģimenes, kas vairākus gadus jau dzīvo Latvijā, bet ģimenē kā sarunvalodu izmanto lietuviešu valodu. „Kad apkārt dzirdam divas valodas (vai vairāk), tās mūsos asimilējas, mēs tās mākam pielietot piemērotās situācijās, piemēram, kad ar vienu cilvēku vajag runāt vienā, bet ar otru otrā valodā, vai mājās vienā, bet ārpus mājām – citā.”¹⁰ Secināms, ka divvalodība dod iespēju, gan lietuviešiem nodot no paaudzes paaudzē dzimto lietuviešu valodu, gan kā sarunvalodu izmatot latviešu valodu, kas sniedz plašākas saziņas iespējas, tāpat ar jebkuras citas valodas pārzināšanu.

Tāpat kā Latvijā, arī Lietuvā ieceļoja daudz kaimiņzemes pārstāvju, daudzi no viņiem bija emigranti, bet daudzi arī imigranti, kuriem netika piešķirta valsts pilsonība. „No 1925. gada puse Latvijas lietuviešu bija dzimuši Lietuvā, un netika uzskatīti par Latvijas pilsoņiem, bet daudziem citiem bija ieceļojuši vecāki. Liels lietuviešu pieaugums Latvijā bija pirms Pirmā pasaules kara, bet no 1970. gada viņu skaits mazinājās.”¹¹ Tā kā Latvijas teritorija 1970.gadā atradās PSRS – Padomju Sociālistisko Republiku Savienības sastāvā, lietuviešu tautības ieceļotāji Latvijā Padomju Savienības valdīšanas laikā devās atpakaļ uz dzimto Lietuvu, jo Latvijas ekonomiskie apstākļi negatīvi ietekmēja dzīvotspēju Latvijas teritorijā.

Lietuviešu tautības ieceļotājiem, lai paliktu Latvijā atlikušo dzīves posmu, bija vajadzība saņemt Latvijas pilsonību. Pirms naturalizācijas uzsākšanas Latvijas Republikas pilsoņi bija 21,2 % lietuviešu.¹² Lai iegūtu Latvijas pilsonību, daudz emigrantu salaulājās ar Latvijas pilsoņiem, vai ieguva izglītību kādā Latvijas izglītības iestādē, kas deva iespēju Latvijas nepilsoņim kļūt par pilsoni.

Tostarp arī šajā darbā no iegūtajām Latvijas lietuviešu atbildēm aptaujas procesā apstiprinājās, ka 7% respondentu ir nepilsoņi. “Persona, kas nav Latvijas pilsonis (nepilsonis vai citas valsts pilsonis), var iegūt Latvijas pilsonību patstāvīgi no 15 gadu vecuma naturalizācijas kārtībā. Automātiski Latvijas pilsonība nepilsoņiem netiek piešķirta.”¹³ Jautājumā, vai esat norādījis tautību 7% atbildēja, ka tautība pasē ir norādīta, bet viņi ir nepilsoņi. Fakts liecina par to, ka Latvijas lietuvieši, kas ieceļojuši Latvijā, veidojuši šeit tālāko nākotni, bet izglītību ieguvuši Lietuvā un ģimenes saites nav dibinājuši ar Latvijas pilsoņiem. „Latvijā ir atšķirīgs jaukto laulību īpatsvars dažādu etnosu vidē. Latviešu –

¹⁰ **Ramonaitė, J.T.** *Kaip tirti antrosios kalbos įsisavinimą: skerspjūvio metodus*. Taikomoji kalbotyra 2015. (7). 2.lpp. Pieejams:http://www.sociolingvistika.lt/failai/files/Taikomosios%20kalbotyros%20pdf/Ramonaite_2016_Kaip%20irti%20antrosios%20kalbos%20sisavinima.pdf [sk.24.04.16]

¹¹ **Garšva, K.** (2005). *Lietuvių kalbos paribio šnektos (fonologija)*. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla. 23.lpp.

¹² **Treja, A., Dribins, L.** (1998). Mazākumtautību vēsture Latvijā. *Lietuvieši*. Rīga: Zvaigzne ABC. 43 – 62.

¹³ **Kokareviča, D.** (2015). Latvijas avīze. 4. marts. *Automātiski nevienam pilsonību nepiešķir*. Pieejams: <http://www.la.lv/automatiski-nevienam-pilsonibu-nepieskir/> [sk. 12.05.16]

lietuviešu starpā endogmācijas procents ir – 13%”¹⁴ Līdz ar jaukto laulību noslēgšanu, līdz pat mūsdienām ir sastopami latviešu – lietuviešu un citu mazākumtautību jaukto ģimeņu tipi, līdz ar to, nereti ģimenes un to pēcnācēji ir bilingvāli, pārzin abu vecāku dzimtās valodas.

1.2. Lietuvieši pierobežā (Saldus novadā)

Viens no būtiskākajiem jautājumiem – kādēļ Latvijas pierobežas teritorijā procentuāli atrodams tik daudz lietuviešu tautības iedzīvotāju? Saknes starp latviešiem un lietuviešiem šeit ir tik ciešas, ka gandrīz vai katrā ģimenē kāds no radiem ir lietuvietis. „Oficiāli Saldus novadā dzīvo 25,2 tūkstoši iedzīvotāju, no tiem lietuviešu tautības pārstāvju – 6.7 %”¹⁵.

Par sociolingvistisko un lingvistisko situāciju pierobežas teritorijā vairāk interesējušies lietuviešu pētnieki Kazimirs Garšva (Latvijos lietuvių šnektos) Vilma Akmenīte (Lietuvos latvių draugijos) un citi. Pētnieki savos darbos veikuši pētījumus par dažādām pierobežas teritorijām, bet starp iegūstamajiem materiāliem tieši par Saldus novadu informācija atrodama maz, šī pierobežas teritorija vēl līdz mūsdienām nav dziļāk izpētīta.

Saldus pilsēta un tās pagasti ir viena no pierobežas teritorijām, kas robežojas ar Lietuvu. Saldus novadu veido 15 pagasti (Ezere, Kursīši, Lutriņi, Nīgrande, Novadnieki, Pampāļi, Ruba, Saldus, Šķēde, Vadakste, Zaņa, Zirņi, Zvārde, Jaunauce, Jaunlutriņi) un Saldus pilsēta. Pēc 2012. gada tautas skaitīšanas datiem Saldus novadā kopumā dzīvo 2037 lietuviešu tautības iedzīvotāji.¹⁶ Vislielākais Latvijas lietuviešu skaits sastopams Vadakstes pagastā un Ezerē, kas arī platības ziņā ir viens no lielākajiem pagastiem Saldus novadā. No visām mazākumtautībām Saldus novadā, lietuviešu tautības iedzīvotāju skaits procentuāli ir viens no lielākajiem.

Saldus novadā procentuāli ir apmetušies visvairāk lietuviešu imigrantu. *Tabulā 1.* aplūkojams salīdzinājums starp desmit Latvijas rajoniem, kuros reģistrēti Latvijas lietuvieši. Tabulā apkopota informācija par to, cik plašā skaitā lietuvieši Latvijas novados sastopami 1989. g., 1966.g. un 2000. gadā.

¹⁴ **Druviets. I.** (red.). (1996). Sociolingvistisks pētījums. 2.daļa. *Valodas situācija Latvijā*. Rīga : Lietuvišu valodas institūts. 7. lpp

¹⁵ **CSP.** (2014). *Iedzīvotāju statistikas daļa*.

Pieejams:http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/Sociala/Sociala_ikgad_iedz_iedzskaits/IS0200.px/table/tableViewLayout1/?xiid=09cbdccf-2334-4466-bdf7-0051bad1dec4 [sk. 20.04.16]

¹⁶ **ISP.** (2012). 25.lpp.

Pieejams:http://www.pmlp.gov.lv/lv/assets/documents/statistika/01.07.2012/ISPN_Pasvaldibas_pec_TTB.pdf [sk. 14.04.16]

1.tabula. „Lietuviešu sadalījums Latvijas novados“¹⁷

Novadi	1989. g		1966. g		2000. g	
	skaits	proc. visi iedzīvotāji	skaits	proc. visi iedzīvotāji	skaits	proc. visi iedzīvotāji
Aizkraukles	1288	2,9	1415	2,9	1242	2,97
Bauskas	3537	6,3	3855	6,3	2934	5,72
Daugavpils	795	1,7	698	1,7	660	1,51
Dobeles	2180	4,9	2272	4,9	2030	4,99
Jelgavas	1276	3,3	1351	3,3	1024	2,95
Jēkabpils	991	1,6	1079	1,6	860	1,52
Kuldīgas	751	1,8	812	1,8	733	1,94
Liepājas	3232	5,9	3150	5,9	2936	5,96
Rīgas	1498	1	1501	1	1392	0,94
Saldus	2808	7,1	2975	7,1	2675	6,96

Lai gan Saldus novads platības ziņā, salīdzinot ar pārējiem tabulā 1. apskatāmajiem novadiem, ir viens no mazākajiem, iegūtie dati liecina, ka Saldus novads skaita ziņā ir viens no visplašāk lietuviešu tautības iedzīvotāju apdzīvotajiem novadiem. Platības ziņā, salīdzinot Liepājas novadu (3593 km²)¹⁸ un Saldus novadu (1683,3 km²)¹⁹, redzams, ka Liepājas novads ir lielāks par Saldus novadu, bet lietuviešu īpatsvars Saldus novadā gan 1989. gadā, gan 1966. gadā ir par 1,2% lielāks, bet 2000. gadā par 1% lielāks, nekā Liepājas novadā. Kādēļ Saldus novadā procentuāli lielāks skaits Lietuvas tautības imigrantu? Lai gan Liepājas novadā tika izveidotas lietuviešu biedrības, kas nav atrodamas Saldus pilsētā un novadā, secināms, ka tikai biedrību izveidošanās nesekmēja lietuviešu pieaugumu. Iespējams, ieceļojot Latvijā Lietuvas tautības iedzīvotāji izvēlējās tēvzemei tuvāko teritoriju, lielu ietekmi uz dzīvesvietas izvēli noteikti veica darba iegūšanas iespējas, kas ekonomiskās nestabilitātes dēļ bija ļoti svarīgas.

Fakti liecina, lietuviešu vairākums sastopams tieši pierobežas teritorijā, Vadakstes un Ezeres pagasts teritorijas ziņā ir tuvākie pagasti Lietuvas robežai. „Ukru apkārtnē lietuviešu skaits palielinājās no 19% (1930. g.) līdz 21,2% (1979. g.). Citās pierobežu apkārtņēs viņu bija vēl vairāk: Vadakstes - 38%, Ezeres – 24% utt.“²⁰

Lai noskaidrotu, cik lielā mērā ir saglabājušās lietuviešu identitātes iezīmes, pierobežas teritorijā tika veikts pētījums, ar anketēšanas metodi tika aptaujāti Saldus novada

¹⁷ **Budzinauskiene, J.** (2001). *Latvijos lietuviu bendruomenė*. Vilnius: Voruta. 8.lpp.

¹⁸ Īss Liepājas novadu administratīvi teritoriālais un ekonomiskais raksturojums.

http://www.pavilosta.lv/files/ca_plns_novadu.pdf [sk. 25. 05.16] 4.lpp.

¹⁹ **SNAP.** 2013.-2020. gadam. (2012). Pašreizējās situācijas analīze Pieejams:

https://www.google.lv/?gws_rd=ssl#q=Saldus+novads+plat%C4%ABba [sk. 25. 05.16] 4.lpp

²⁰ **Garšva, K.** (2005). *Lietuviu kalbos paribio šnektos (fonologija)*. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla. 95.lpp.

iedzīvotāji, tika izdalītas 50 anketas, bet atpakaļ saņemtas 43 anketas ar lietuviešu tautības respondentu atbildēm – atbildes liecina par to, ka Saldus novadā, kurš atrodas pierobežas teritorijā, ir iecerējusi ievērojama daļa lietuviešu tautības cilvēku, kas joprojām saskaras ar lietuviešu valodu un to kultūru. „Saldus – rajona centrs 45 km uz ziemeļiem no Mažeikiem. Minēts no 1253. g. Pilsēta – 12 650 iedzīvotāju, novadā – 38 300: 83,5% latviešu, 7,1% lietuviešu (2731), 5,4% krievu. Īpaši liels lietuviešu skaits Vadakstes, Rubas (apmēram 30%), Ezeres, Nīgrandes (virs 20%), Zaņā, Jaunaucē (15%) apkārtnēs. Lietuviešu skolas un citas kultūras iestādes nav.“²¹ Lai lietuviešu valoda pēc iespējas ilgāk izdzīvotu latviešu sabiedrībā, tā pēc iespējas vairāk jāizmanto ikdienā. Sabiedrībā, kur lietuviešu valoda un kultūra tiek veicināta tā izdzīvo pēc iespējas ilgāk, tomēr nevienā no Saldus novada pagastiem nav dibinātas lietuviešu kultūras iestādes (skolas, biedrības u.c.). Iespējams lietuviešu valoda un kultūras iezīmes šeit saglabājušās lielākā mērā, jo Saldus ir viens no kaimiņzemes Lietuvas sadraudzības novadiem, un lietuviešu tautības iedzīvotāju skaits novadā sasniedz gandrīz 10 % no kopējā iedzīvotāju skaita. „2000. gadā Vadakstē bija 737 iedzīvotāji: 68,7 % latvieši, 27, 1% lietuvieši.“²² „2000. gadā Ezerē bija 1504 iedzīvotāji: 75,3% latvieši, 20,3 % lietuvieši.“²³

-Anketās, atbildot uz jautājumu: „Kādos apstākļos tika izvēlēta tautība?“, lielākā daļa aptaujāto iedzīvotāju atbildēja, ka abi vecāki ir lietuvieši, vai vismaz viens no vecākiem. Nīgrandes pagasta iedzīvotāja, kura sasniegusi jau 60 gadu vecumu, atbildējusi, ka abi vecāki ir lietuvieši, tas liecina par to, ka lietuviešu tautības cilvēki Latvijā iecerējuši jau vairākus desmitus gadus iepriekš un iespējams, ka senču pēdas Latvijā meklējamās vēl senāk.

Anketēšanas procesa laikā, Saldus novadā tika izdalītas anketas ģimenēm, kurās ir vairāki lietuvieši, pēc anketu saņemšanas tika veikts pētījums, ka ģimenēs, kurās ir vairāki lietuvieši, Latvijā dzīvo jau vismaz divās paaudzēs, tātad iespējams, ka senču pēdas meklējamās vēl senākā pagātnē. „Pēc 1989. gada tautas skaitīšanas datiem, visvairāk lietuviešu dzīvoja Saldus rajonā (7,1% no iedzīvotājiem).“²⁴ Pēc iegūtajiem datiem, ģimenes, kuras dzīvo Latvijā jau vairākās paaudzēs, ir bilingvālas – pārvalda labi gan latviešu valodu, gan lietuviešu valodu.

Kā ir atzīmējis K. Garšva, „jau apritējis gadsimts, kad dažādu tautu valodnieki interesējās par pierobežas lietuviešu valodu. Dēļ ģeogrāfiskā stāvokļa un aktīvāka kontakta ar citām valodām, tai ir gan arhaiskas īpatnības, gan arī jauninājumi. Bez tā, perifēriskās pierobežas valodas vajadzētu izpētīt, jo tās ātri iznīkst, daudzviet lietuviski runā tik vecākās

²¹ **Garšva, K.** (2015). *Latvijos lietuvių šnektų istorija*. Latvijos lietuvių šnektos.39. – 98.lpp

²² Turpat,

²³ Turpat.

²⁴ **Treja, A. , Dribins, L.** (1998). *Mazākumtautību vēsture Latvijā. Lietuvieši*. Rīga: Zvaigzne ABC. 54.lpp.

paaudzes cilvēki, tādēļ lietuviešu dialektologiem ir steidzīgs uzdevums – paspēt pierakstīt zinātnei vajadzīgo saistībā ar šo pierobežas valodu analīzi.²⁵ Valodas lietojums liecina par to, ka līdz ar paaudzēm, tiek mantota arī lietuviešu valoda, kas Lietuvas latviešu ģimenēs nav izzudusi, valoda tiek mantota no paaudzes paaudzē, lai gan laikam ejot katra no ģimenes paaudzēm runā arvien atšķirīgāk. Lielākoties jaunākās paaudzes iedzīvotāji lietuviešu valodas zināšanas vairs nepārmanto pilnībā, tās lielākoties apgūtas skatoties Lietuvas televīziju, līdz ar to valodā ienākuši daudzi jauninājumi, bet vecākās paaudzes lietuvieši runā arhaiskāk, vai laika gaitā latviskojuši savas lietuviešu valodas zināšanas.

Ieceļošanas ziņā, Saldus novads ir bijis viens no parocīgākajiem novadiem, kur apmesties uz dzīvi, pēc izceļošanas no Lietuvas zemes, tas atrodas tuvu robežai, līdz ar to, dodoties atpakaļ uz dzimto Lietuvu, nesagādā lielas grūtības. Saldus novada, Ezeres pagasts no Lietuvas Mažeiku pilsētas atrodas 12 kilometru attālumā, Zaņas pagasts 16 kilometru attālumā, cilvēki uz Lietuvas teritoriju izbrauc biežāk nekā uz tuvumā esošo pilsētu – Saldu, iespējams, ka šis ir iemesls lielajam lietuviešu ieceļotāju skaitam Saldus novadā, attālums starp šīm apdzīvotajām vietām ir pavisam neliels. „2006. gadā Kurzemē dzīvoja 8636 jeb 3% lietuviešu, no tiem 2538 jeb 6,84% Saldus rajonā.“²⁶ Lietuviešu skaits ir mazāks, nekā datos 1989.gadā, kas liecina par to, ka daļa lietuviešu tautības cilvēku ir asimilējušies latviešu sabiedrībā. „Tikai pagājušā gadsimta beigās lietuvieši sāka masveidīgi ieceļot Latvijā, jo šeit līdz pat mūsu gadsimta sešdesmitajiem gadiem bija labāks ekonomiskais stāvoklis.“²⁷ Pēc iegūtajiem datiem varam spriest, ka šobrīd lietuvieši Latvijā neieceļo kā pēckara gados un daļa ieceļojošo šī brīža ekonomiskā stāvokļa dēļ Latvijas valsti pametuši.

1.3. Latvijas lietuviešu kultūras dzīvē pierobežā (Saldus novadā)

Kultūras dzīves pasākumi ir vieni no nozīmīgākajiem notikumiem pierobežas teritorijā, tie ne tikai attīsta kultūras dzīvi, bet arī veicina sabiedrības aktivitāti. Pierobežas teritorijā arvien aktīvāk tiek veidotas sadraudzības saites ar tuvējās Lietuvas mazpilsētām, kas veicina Saldus novada sabiedrību arvien aktīvāk iesaistīties pašnodarbinātības pasākumos, lai

²⁵ Garšva. K. (1989). *Kalbinēs situācijās raida pakraščiu šnektose*. Kalbų ryšiai ir sąveikos. Vilnius: Mokslas. 12.lpp.

²⁶ Jēkabsons. Ē. (2007). Mazākumtautības Latvijā. Vēsture un tagadne. *Lietuvieši Latvijā*. Rīga: LU Filozofijas un socioloģijas institūts. 58. lpp.

²⁷ Mežs. I. (1988). Padomju Jaunatne. Nr.235. *Etniskā situācija Latvijā*. 1. lpp.

parādītu kaimiņu zemēs dzīvojošajiem, ar ko interesanta ir mūsu kultūras dzīve, tā ļaujot dibināt jaunus kontaktus ar kaimiņu zemes viesiem.

Jau no atmodas laikiem latviešu sabiedrībā ienāk lietuviešu kultūra, par to latviešu sabiedrība uzzin laikrakstu un žurnālu veidā, kā arī ar lietuviešu dibināto biedrību palīdzību. “1894. gadā Rīgā nodibināta lietuviešu palīdzības biedrība „Rūta“, sākotnēji tajā ir ap deviņdesmit biedru, pēc gada darbību uzsāk koris, tas rīko labdarības koncertus trūcīgo atbalstam. Vēl pēc četriem gadiem (1898. gada 14. februārī) notiek pirmā lietuviešu teātra izrāde Rīgā. Pie biedrības izveidojas lietuviešu mūzikas un dziedāšanas biedrība „Kankles“ (Kokles).”²⁸ Zināms, ka ārpus galvaspilsētas – Rīgas izveidotas vēl vairākas lietuviešu biedrības, kas nodarbojas ar Latvijas lietuviešu saliedēšanu un to iesaistīšanu kultūras jomā, piemēram biedrības – „Rasa“ – Daugavpilī, „Vītis“ – Jelgavā u.c.

Iespējams, viens no iemesliem, kādēļ tika dibinātas draudzes un kopienas, ir emigrējušo lietuviešu tautiskās identitātes nosargāšana. „Nosargāt tautisko piederību emigrējušajiem lietuviešiem var palīdzēt satuvināšanās ar citiem emigrantiem, tādēļ, pirmkārt, lietuvieši tika mudināti draugus meklēt starp lietuviešiem un veidot, kā arī iesaistīties lietuviešu draudzēs.”²⁹ Lietuviešu emigrantiem veiksmīgi izdevās veidot gan draudzes, gan kopienas, kuras rīkoja dažāda veida pasākumus, kas ļāvušas izpaust savu tautisko identitāti, piederību. „Kopīgi pasākumi, apvienoti ansambļi un sportistu komandas satuvina lietuviešus, kas dzīvo dažādās Latvijas vietās. Šīs skaistās tradīcijas notiek jau kopš 1993. gada. Pats lielākais lietuviešu kopienas ieguvums ir tāds, ka vajadzīgajā brīdī tiek koncentrēti spēki un veiksmīgi pārstāvēti Latvijas lietuvieši gan sabiedrībā, kultūras pasākumos, gan sporta pasākumos Latvijā un Lietuvā”³⁰ Kopienas un draudzes palīdzēja saglabāt emigrējušo lietuviešu valodas zināšanas, kā arī nosargāt lietuviešu kultūras tradīcijas. Liela iespējamība, ja Latvijā netiktu izveidotas lietuviešu kopienas, tad dzīvojošie lietuvieši Latvijā, latviešu vidē būtu ātrāk un lielākā skaitā asimilējušies. Līdz ar to pastāv iespējamība, ka kopienas un draudzes ļāva Latvijas lietuviešiem nosargāt Lietuvas tautas patriotismu un kļūt „nostaļģiskākiem“ pret dzimteni. Iespējams, lietuvieši, kas darbojās lietuviešu kopienās, lielākā skaitā pēc ekonomiskā stāvokļa uzlabošanās atgriezās dzimtajā Lietuvā.

²⁸ (Zin. red.). (sast). Latvieši, igauņi un lietuvieši: literārie un kultūras kontakti. (2011). Rīga: Literatūras, folkloras un mākslas institūts. 34. lpp.

²⁹ Mačiulis. D. (2015). Kaip išlikti lietuvių latvių žemėje. No: Butkus.V., Jokutė V. (sast.) *Baltiška, tautinė, regioninė savimonė baltų literatūrose ir kultūrose*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.

³⁰ Budzinauskiene. J. (2001). *Latvijos lietuvių bendruomenė*. Vilnius: Voruta. 9.lpp.

Laika gaitā Latvijas lietuviešu saliedēšanas pasākumi tika rīkoti ne tikai Latvijas pilsētās, bet arī pierobežas teritorijās. Saldus novads, kas atrodas pierobežā, nav izveidojis Latvijas lietuviešu kopienu, bet nereti mūsdienu sabiedrībai, kas atrodas pierobežas teritorijā starp Lietuvu un Latviju, tiek rīkoti sadraudzības pasākumi, kad no tuvējās Lietuvas, Buknaiču apkaimes, viesoties brauc pašnodarbinātie kultūras pārstāvji, lai iepriecinātu Saldus novada iedzīvotājus ar lietuviešu kultūru. 2015. gada septembrī vienā no Saldus novada apdzīvotajām vietām, Ezerē, notika pirmais pierobežas festivāls "Latvija - Lietuva". Kaimiņvalstu starpā notika dažādas aktivitātes – velo foto brauciens, dižandeļe (Latvijas un Lietuvas amatnieki un mājražotāji), radošās darbnīcas, spēles, atrakcijas un citas jautrības visas dienas garumā. Saldus novada Ezeres pagastā, gandrīz puse iedzīvotāji ir lietuvieši, tāpēc sadraudzības pasākumi šeit tiek rīkoti biežāk, kā citviet, līdz ar to, nereti šeit līdzās latvijas karogam redzams Lietuvas valsts karogs. Ne tikai Ezeres pagasts sadarbojas ar Lietuvas kultūras pārstāvjiem, bet arī pārējās Saldus novada apkaimes un Saldus pilsēta. „Saldus pilsētu ar Mažeikiem jau ilgus gadus vienojušas draudzības saites. Mažeikū rajona pašvaldības delegācija piedalījās Saldus pilsētas svētkos 2008. gadā.”³¹ Vienas no noturīgākajām sadraudzības saitēm ir dibinātas starp Saldus novada Druvu un Lietuvas mazpilsētu Neverēniem (Nevarēnai), kad pašnodarbinātie kultūras pārstāvji brauc viens otru iepriecināt svētku pasākumos, to starpā vietējie ansambļu un tautisko deju pārstāvji. Šie sadraudzības pasākumi veicina ne tikai cittautu kultūras iepazīšanu, bet arī palīdz cilvēku starpā dibināt jaunus kontaktus, līdz ar to izrādot interesi par otras valsts kultūru.”Neskatoties uz grūtībām, aktīvajos Latvijas lietuviešu kopienu darbības gados (no 1993. gada) ir izdarīts daudz – svarīgākais, savienotas visā Latvijā darbojošās kopienas, nostiprināti kontakti starp kopienām un draudzēm, tā pat arī ar Lietuvu; kopīgi pasākumi satuvināja tautiski aktīvos lietuviešus, dzīvojošos dažādos reģionos, tika organizēti apvienotie sportistu un mākslas kolektīvi, kas pārstāvēja visu Latvijas reģionu lietuviešus.”³² Lai gan Saldus novadā nav izveidota Latvijas lietuviešu kopiena, tas sadarbojas ar vairākām Lietuvas apdzīvotām vietām, piemēram – Nevarēniem (*Nevarēnai*), Šilute (*Šilutē*) un citām Lietuvas apkaimēm. „Lietuviešu mazākumtautības vēsture un tagadne Latvijā skaidri apliecina, ka tā ir viena no mūsu valsts tradicionālajām minoritātēm, kuras darbība ir bijusi un ir ļoti vispusīga, no vienas puses, tai apliecinot savu dzīvotspēju, no otras – lojalitāti pret latviešu tautu, kuras zemē tā atrodas.”³³ Sadraudzības pasākumi ir viens no apskates punktiem, kur var dzirdēt, gan Latvijas lietuviešu valodas pielietojumu, gan lielo interesi par kultūru. Šāda veida

³¹ Kleinberga. S. (2008). Saldus Zeme. Nr.68. 14.jūn. *Rajona padome meklē un atrod papildu naudu*. 2.lpp.

³² Budzinauskiene. J. (2001). *Latvijos lietuvijų bendruomenė*. Vilnius: Voruta. 16. lpp.

³³ Jēkabsons. Ē. (2003). *Lietuvieši Latvijā*. Rīga: Elpa. 123. lpp.

pasākumi, veicina Latvijas lietuviešus pielietot savas zināšanas lietuviešu valodā, kuras iespējams pat ikdienā vairs nelieto, tāpat tas ir saskatāms arī Lietuvas latviešu starpā. Tostarp, ne tikai emigrējušie pilsoņi pielieto otru valodu, bet arī Latvijas vai Lietuvas tautībai piederīgie pilsoņi, kuru senču pēdās nav atrodamas saistības ar kaimiņvalstīm. Secināms, ka abu kaimiņvalstu starpā, īpaši pierobežas teritorijā abas valodas pārzin ne tikai emigrējušie pilsoņi, bet arī šīs valsts piederīgie pilsoņi. „Lietuviešu nacionālās minoritātes sabiedriskā aktivitāte, vispārīgie sakari ar etnisko dzimteni Lietuvu, kā arī ciešās visu veidu saites ar Latvijas pamattautu sniedz lielisku iespēju Latvija lietuviešiem pilnībā integrēties Latvijas sabiedrībā, vienlaikus nezaudējot sakarus ar Lietuvu, un joprojām justies kā piederīgiem gan Latvijas valstij, gan lietuviešu tautas atzaram draudzīgajā Latvijas valstī.”³⁴ Sadraudzības pasākumi, ļauj apskatīt gan kaimiņvalstu kultūru, gan apvienot kultūras idejas un aizgūt, kas vieno abu valstu kopīgās saites.

Zināms, ka ne tikai valodas prasmes liecina par piederību lietuviešu tautai, bet arī kultūras mantojums, tradīcijas, ļoti svarīga ir arī reliģiskā piederība tautai, kas pilnvērtīgi ļauj spriest, vai cilvēks izvēlas nacionalitātes tradicionālo ticību. „Valoda tiek uzskatīta par izteiktāko tautas pazīmi, taču tiek iezīmēts, ka ne tikai valoda nosaka tautiskumu, bet arī kopīga izcelsme, pagātne, tradīcijas.”³⁵ Ar anketu palīdzību mēģināju noskaidrot, vai Saldus novadā dzīvojošie Latvijas lietuvieši ir saglabājuši kādu kultūras mantojumu no senčiem lietuviešiem. Respondenti sniedza vairākas interesantas atbildes, kas šķita visai aizraujošas, par ko ikdienā neiedomājamies. Vairāki respondenti atbildēja, ka savās mājās piekopusi gatavot lietuviešu nacionālos ēdienus, kas latviešu ēdienkartē nav sastopami. Tas liecina par to, ka ģimenes laika gaitā ir iecienījušas senču nacionālos ēdienus, tā nododot savas zināšanas no paaudzes paaudzei. Saņemtās atbildes no respondentiem liecina par to, ka Latvijas lietuviešiem ļoti svarīga ir aizgājušo tuvinieku pieminēšana, vairākas atbildes liecināja, ka Lietuvas kultūrā aizgājušo godināšana ir ļoti svarīga. Kāds no respondentiem atbildēja, ka 1.novembrī, kas Lietuvā atzīta kā mirušo piemiņas diena, vienmēr cenšas apmeklēt savus aizgājušos tuviniekus, kas apbedīti Lietuvā. Protams, arī latviešu kultūrā tiek godināti aizgājušie, bet saņemtās respondentu atbildes liecina, ka lietuviešu kultūrā tā ir viena no nozīmīgākajām tradīcijām.

Interesants ir fakts, ka no aptaujātajiem respondentiem 6% jautājumā, kur visbiežāk tiek izmantota lietuviešu valoda, atbildēja, ka baznīcā. Reliģiskā piederība ir viena no

³⁴ **Jēkabsons. Ē.** (2003). *Lietuvieši Latvijā*. Rīga: Elpa. 124. lpp.

³⁵ **Mačiulis. D.** (2015). *Kaip išlikti lietuviu latvių žemeje*. No: Butkus.V., Jokutė V. (sast.) *Baltiška, tautinė, regioninė savimonė baltų literatūrose ir kultūrose*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas. 107.lpp.

izteiktākajām iezīmēm, kas atspoguļo piederību dzimtenei, šajā gadījumā lietuviešu tautai. Par reliģiju un ticību 1915. gadā rakstījis Latvijas lietuviešu katoļu draudzes dekāns „Lietuvietis bez ticības pārstāj būt par lietuvieti. Viņš kļūst savai tautai svešs un kaitīgs, ienīst visu, kas lietuvisks, tradīcijas, uzskatus, garīgās vērtības. Viss ko lietuvieši mīl un ciena uz lūpām rada smaīdu. Izņemot tikai valodu, viņam nekā cita kopīga ar Lietuvu nav.”³⁶ Iespējams, ka varam dekānam piekrist, tikai valoda nenosaka piederību lietuviešu tautai, lai gan dzīvojošie lietuvieši Latvijā labi pārzin lietuviešu valodu, lielākoties latviešu vidē viņi asimilējas. Lielāku piederību lietuviešu tautai izrāda personas, kas pieņēmuši lietuviešiem tradicionālo – katoļu ticību un mantojuši tautas kultūras tradīcijas. Iespējams, ka baznīcas apmeklēšana un tradīciju ievērošana veicina Latvijas lietuviešus neaizmirst senču piekoptās tradīcijas, tādā veidā neļaujot ilgoties pēc dzimtās tēvzemes. Tātad 6% respondentu no dzimtās Lietuvas valsts mantojuši ne tikai valodas prasmes, bet arī ievēro kultūras tradīcijas, baznīcas apmeklēšanu, kā arī parāda savu reliģisko piederību.

Viena no atbildēm, par lietuviešu kultūras mantojumu ir bērnu tradīciju ievērošana. Kāds no respondentiem atbildēja, ka šī ir ģimenē viena no svarīgākajām tradīcijām. Kā aizsaulē tiek aizvadīts aizgājušais Lietuvā? Ļoti svarīga nianse lietuviešu tradīcijās ir ziedu krāsai, vecākās paaudzes aizgājušajiem nes baltus ziedus, bet jaunākās paaudzes – sarkanus. Šo faktu apstiprina arī Saldus novadā dzīvojošie lietuvieši, kuri joprojām šīs tradīcijas ievēro. Saņemtās atbildes apstiprina, ka Latvijas lietuvieši no paaudzes paaudzē aizguvuši senču piekoptās tradīcijas un joprojām tās piekopj. Saņemtās atbildes liecina, ne tikai par to, ka Latvijas lietuvieši joprojām piekopj Lietuvas valsts tradīcijas, bet arī apstiprina, ka labi pārzin Lietuvas valsts vēsturi. Lai gan lielākā daļa no respondentiem dzimuši un auguši Latvijas valstī, kur arī ieguvuši izglītību, tie apstiprina, ka interesējas par senču dzimto Lietuvas vēsturi, guvuši papildus zināšanas arī par lietuviešu kultūru. Tomēr lielākā daļa respondentu auguši un mācījušies latviešu vidē, līdz ar to nenoliedz, ka pārsvarā ievēro latviešu kultūras tradīcijas.

³⁶ **Jasenās. K.** (1915). *Patarējas lietuviams katalikams svetur*. Rīga: K.Narkevičiaus ir P. Janulevičiaus spaustuvē. 54.lpp.

2. SALDUS NOVADA LIETUVIEŠU APTAUJAS REZULTĀTI

Lai iegūtu materiālu par Saldus novada lietuviešu valodas lietojumu un uz tā pamata tiktu veikta sociolingvistiskā analīze par latviešu un lietuviešu valodas lietojumu, par tautības saitēm starp Latviju un Lietuvu, tika respondentiem tika izdalītas anketas. Pagājušā, 2015. gada semestra darba ietvaros, tika veikts pētījums par vienu no Saldus novada pagastiem – Ezeres pagastu, bakalaura darba ietvaros pētījuma teritorija tika paplašināta, pētījumā tiek iekļauts viss Saldus novads.

Kopumā tika izdalītas 50 anketas Saldus novada iedzīvotājiem, no kurām atpakaļ tika saņemtas 43. Anketa sastāv no 21 jautājuma, kuri tika sastādīti, lai izveidotu precīzus secinājumus par Latvijas lietuviešu valodas lietojumu pierobežā un to kultūras mantojumu. Izzināts, cik bieža ir lietuviešu valodas izmantošana, kādas ir attiecības abu valstu pierobežu starpā vai lietuviešu valoda pierobežā ir ilgtspējīga, kādas tradīcijas Latvijas lietuvieši ir aizguvuši no senčiem lietuviešiem, vai tās joprojām tiek ievērotas un vai tās mantojuši viņu pēcnācēji.

Anketas aizpildīja 46% vīriešu un 54% sieviešu. Vidējais aptaujāto vecums sasniedza 39 gadu vecumu. Anketās tika lūgts norādīt informāciju par sevi, uz jautājumu, kurā tika lūgts norādīt izglītību, bija atbildējuši respondenti ar 5% pamata izglītību, 38% vidējo izglītību, 35% profesionālo izglītību, bet augstāko izglītību bija apguvuši 22% respondentu.

Darbā ļoti būtiski bija saņemt atbildes no lietuviešu tautības iedzīvotājiem Latvijā. No visām saņemtajām anketām uz jautājumu par **oficiālo tautību** 95 % bija atbildējuši lietuviešu tautības vietējie iedzīvotāji, tikai 3% bija norādījuši, ka oficiālā tautība ir latviešu, bet ģimenē viens no vecākiem ir lietuvietis, bet 2 % aptaujāto norādīja, ka ir oficiālā tautība ir latviešu un ģimenē neviens no vecākiem nav lietuvietis, bet lietuviešu valodu apguvuši pašmācības ceļā.

Atbildes atšķīrās jautājumā par **tautību pēc apziņas**, šeit 86% atbildēja, ka tā ir latviešu, bet tikai 14% atbildēja, ka lietuviešu. Tie 5% Latvijas lietuvieši, kas bija norādījuši, ka oficiālā tautība ir latviešu, visi kā viens atbildēja, ka tautība pēc apziņas ir latviešu. Tātad Latvijas lietuvieši, kas Latvijā izveidojuši jauktās ģimenes, lielākoties latviešu vidē latviskojas, lai gan lietuviešu valodas zināšanas tikušas iegūtas, tās tomēr nav noteicošas. Pēc iegūtajiem datiem secināms, ka lielākā daļa respondentu dokumentos ir norādījuši savu lietuviešu tautību, bet pēc apziņas lielākā daļa sevi uzskata par latviešiem, jo dzīvesvieta lielākajai daļai respondentu no dzimšanas ir Latvija, par ikdienas sarunvalodu tiek izmantota latviešu valoda un kultūru, kuru pārstāv – latviešu. „Psihologs J. Marcia uzsver, ka personas

identitāte var būt divējāda, dota no dzimšanas vai izveidota, tātad viņa var būt pieņemta pat neapdomājot vai izvēlēta apzināti.”³⁷ Tas liecina par to, ka lietuviešu tautības iedzīvotāju procentuāli lielais skaits ir asimilējušies latviešu sabiedrībā, lai gan pēc tautības ir lietuvieši, tomēr sevi uzskata par latviešiem. Šo faktu apstiprina respondentu sniegtās atbildes jautājumā, **kādos apstākļos tika izvēlēta tautība**, variē četri atbilžu varianti, 54% respondentu sniedza atbildi, ka tā bijusi vecāku izvēle, 24% abi vecāki ir lietuvieši, 13% apgalvo, ka izvēle bijusi patstāvīga, bet 9% viens no vecākiem ir lietuvietis. Atbildes apliecina, ka lielākajai daļai respondentu tautības izvēlē noteicošie ir bijuši vecāki, it īpaši, ja abi vecāki ir lietuvieši, vai vismaz viens no tiem. Iespēja pašiem izvēlēties tautību, lielākoties Latvijas lietuviešiem, kas dzimuši Latvijā, nav bijusi, tā pieņemta neapdomājoties.

Jautājumā, vai **pasē esat norādījis tautību**, 100% gadījumu tika saņemta atbilde, ka tā ir norādīta. 1% no aptaujātajiem respondentiem atbildēja, ka pasē tautība tikusi norādīta, bet tālākajā nākotnē dokumentos to nenorādīs, jo uzskata sevi par latvieti. Šajā gadījumā secināms, ka Latvijas lietuvieši, kas Latvijā dzīvo jau kopš dzimšanas un ar lietuviešu kultūru, valodu saskaras ļoti maz, vai nesaskaras vispār, latviešu vidē asimilējas. To var dēvēt par Latvijas patriotisma iezīmi.

Iespējams, lielu ietekmi izvēlei par tautību pēc apziņas atstāj **darba vietas izvēle**. 7% respondentu anketās pie pašreizējās nodarbošanās (specialitātes) norādīja, ka šobrīd strādā Latvijas valsts aizsardzības iestādēs (Latvijas valsts policija, Latvijas armija – Nacionālie bruņotie spēki), visi šīs nozares respondenti atbildēja, ka tautība pēc apziņas ir latviešu, lai gan oficiālā tautība ir lietuviešu. „Iespējams, viens no svarīgākajiem faktoriem, lai saglabātu nacionālo identitāti, personai ir jābūt spēcīgai nacionālajai piederībai.”³⁸ Šajā gadījumā konstatējams ļoti zīmīgs fakts, ka šie 7% Latvijas lietuviešu, kas darbojas Latvijas valsts aizsardzības iestādēs un ir Latvijas valsts ierēdņi, pēc neoficiālās tautiskās piederības uzskatāmi par latviešiem. Tātad jāsecina, noteiktos gadījumos nodarbošanos, stiprākā integrācija valsts struktūrās, var būt tas faktors, kas ir ļauj pat mainīt etnisko identitāti (neskatoties uz to, ka abi vecāki ir lietuvieši, respondents uzskata sevi par latvieti).

Lai gan 95% respondentu ir lietuvieši, tomēr **dzimtā valoda** ne visiem ir lietuviešu, 65% dzimtā valoda ir latviešu, bet 35% lietuviešu. Tas liecina par to, ka ģimenē, kurā arī abi

³⁷ Marcia. J. (1994). *Identity and psychotherapy. Interventions for Adolescent Identity Development*. Thousand Oaks, p. 56, 57.

³⁸ Noreikaitē. A. (2013). *Latviškoji tapatybė*. Vši: Versmė. Pieejams: http://www.llt.lt/pdf/birzai/birzai-2_etno-2012.pdf 3.lpp.

vecāki ir lietuvieši, par sarunvaloda tiek izmantota latviešu valoda, lietuviešu valoda tikusi apgūta, bet tā netiek lietota ikdienā.

Dažādas atbildes tika saņemtas jautājumā, **kur tika iegūtas lietuviešu valodas zināšanas**, šeit procentuāli visvairāk, tas ir, 38% atbildēja, ka zināšanas ieguvuši skatoties Lietuvas televīziju, otrs procentuāli lielākais skaits – 24% apgalvoja, ka zināšanas guvuši no ģimenes locekļiem, jo ģimenē tika runāts lietuviešu valodā. Pārējiem 14% zināšanas guvuši pašmācības ceļā, 7% tās guvuši no vecākiem vēl 6% lietuviešu valoda ir dzimtā valoda, 4% lietuviešu valodu dzird no bērnības sarunvalodā, 3% lietuviešu valodu papildus apguva augstskolā, bet 4% mācījās kādā no Lietuvas skolām.

Anketā atrodams jautājums, **kādu valodu** izmantojat sarunājoties **ar ģimenes locekļiem** un cik bieži, ar tēvu, māti, brāli vai māsu, vecvecākiem. 76% no aptaujātajiem atbildēja, ka valoda ko izmanto sarunājoties ar tēvu vienmēr ir latviešu valoda, bieži latviešu valodu izmanto 3% aptaujāto, 11% sarunājoties ar tēvu latviešu valodu izmanto vidēji, ļoti reti vēl 4%, bet 6% latviešu valodu sarunājoties ar tēvu neizmanto nekad. Lietuviešu valodu sarunājoties ar tēvu vienmēr izmanto 15% no aptaujātajiem, 11% to izmanto bieži vēl 9% izmanto vidēji, 4% reti, 22% ļoti reti, bet viss vairāk, 39% aptaujāto lietuviešu valodu sarunās ar tēvu neizmanto nekad. Secināms, ka respondentu vidū, kā sarunvaloda procentuāli vairāk tiek izmantota latviešu valoda, viens no rādītājiem ir vecāku tautība, ja tēvs pēc tautības ir latvietis, tad sarunvaloda ģimenē ir latviešu valoda, ja abi vecāki ir lietuvieši, tad sarunvaloda ikdienā ir lietuviešu valoda.” Mūsdienu multilingvālajā pasaulē tiek atbalstīta ideja par vēsturisko minoritāšu valodas un kultūras saglabāšanu, taču reālā situācija katrā valstī, taču reālā situācija katrā valstī izveidojas citāda. Tā atkarīga no daudziem faktoriem – minoritāšu iedzīvotāju skaita, dzimtās valodas apguves iespējām, lingvistiskās attieksmes dažādās vecumgrupās u.c. apstākļiem.”³⁹ Varam apgalvot, ja ģimenē lietuviešu valoda tiek izmantota bieži, tad lietuviešu ģimenes pēcnācēji to manto un tā neizzūd, bet ja valoda netiek lietota tā ar laiku iznīkst.

Respondenti sniedza arī atbildes **citas valodas izmantošanā** sarunājoties ar **tēvu**, no tiem 4% ļoti reti izmanto kādu citu valodu, 3% citu valodu izmanto reti, bet atlikušie 93% citu valodu ar tēvu neizmanto. Lielākoties sarunvaloda ar tēvu, gan ar citiem ģimenes locekļiem ir dzimtā valoda, šajā gadījumā lietuviešu vai latviešu, citas valodas pielietošana visbiežāk sastopama darba vietā vai draugu starpā.

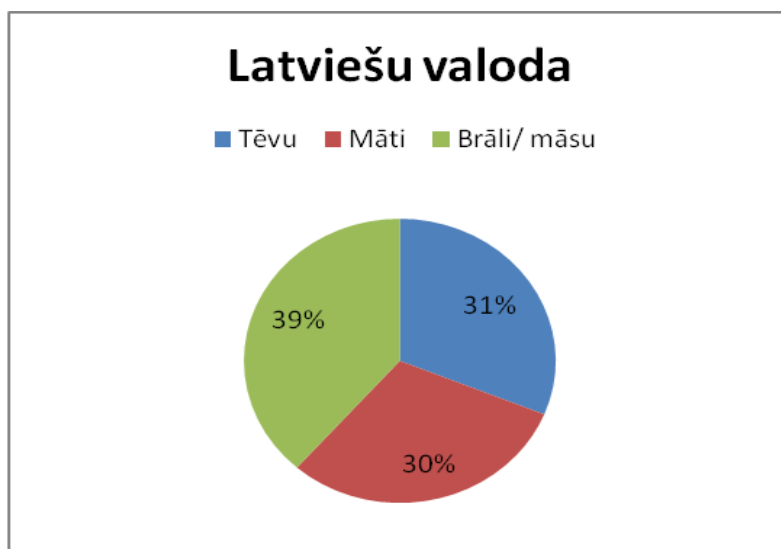
³⁹ **Straupeniece, D.** (2013). *Valodas lietojuma izmaiņas Būtiņģē un Sventājā – latviešu pierobežas izloksnē Lietuvā*. No: Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi Nr.8 Populārzinātnisku rakstu krājums. Rīga : Latviešu valodas aģentūra. 133.lpp.

Tāpat, kā ar tēvu, tā arī ar **māti** 74% aptaujāto sniedza atbildi, ka valodu, ko izmanto sarunājoties ir latviešu valoda. Tomēr atbildes atšķīrās, jo atlikušie 22% atbildēja, ka latviešu valodu sarunājoties ar māti izmanto vidēji bieži, bet 4% to izmanto ļoti reti. Lietuviešu valodu mazāk nekā ar tēvu, vienmēr sarunājoties ar māti izmanto 11%, bieži to izmanto 18%, vidēji bieži 13%, reti 5%, ļoti reti 22%, bet nekad 31% no aptaujātajiem. Citā valodā ar māti neviens no aptaujātajiem Latvijas lietuviešiem nerunā.

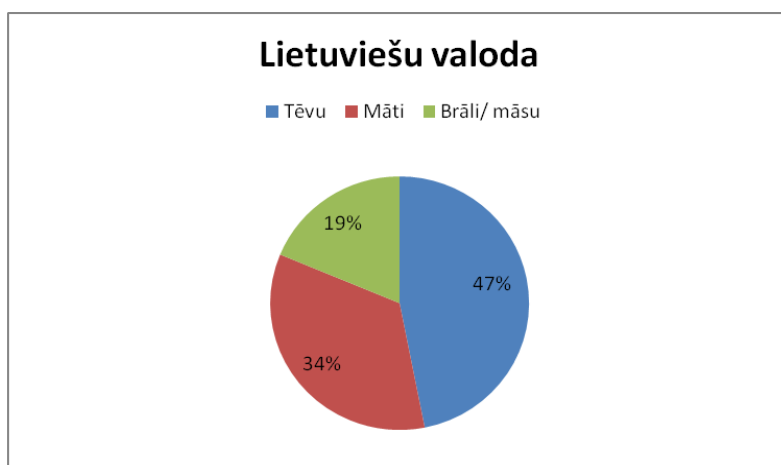
Visvairāk latviešu valodu respondenti izmanto **ar brāli vai māsu**, 94% to izmanto vienmēr, atlikušie 6% bieži. Tā kā, latviešu valoda starp brāli vai māsu variē lielākā mērā, lietuviešu valodu 47% aptaujāto ar brāli vai māsu neizmanto, 21% atbildēja, ka lietuviešu valodu izmanto ļoti reti, 11% atbildēja, ka vidēji vēl 15% ka bieži, bet 6% lietuviešu valodu ar brāli vai māsu sarunājoties izmanto vienmēr. Šis procentuāli mazais skaits lietuviešu valodas izmantošanā starp brāli, māsu liecina par to, ka Latvijas lietuviešu ģimenes ir asimilējušās latviešu sabiedrībā un lietuviešu valodas lietošana lietuviešu ģimenēs vairs nav tik izteikta.

Secināms, ka respondenti ar vien mazāk lietuviešu valodu izmanto, kā sarunvalodu, līdz ar to lietuviešu ģimenēs to pēcnācēji lietuviešu valodu pārzin ļoti zemā līmenī, vai nepārzin vispār. Lietuviešu valodu biežāk starp brāli un māsu izmanto vecāka gada gājuma respondenti, par ko liecina saņemtās atbildes aptaujās. Respondenti, kas sasnieguši 50.–60. gadu vecumu lielākoties atbildējuši, ka lietuviešu valodu starp brāli un māsu izmanto bieži vai vienmēr.

1. attēlā norādīts, cik procentuāli daudz Latvijas lietuviešu vienmēr par sarunvalodu starp māti, tēvu un brāli vai māsu izmanto latviešu valodu, bet *2. attēlā* – cik lietuviešu valodu.

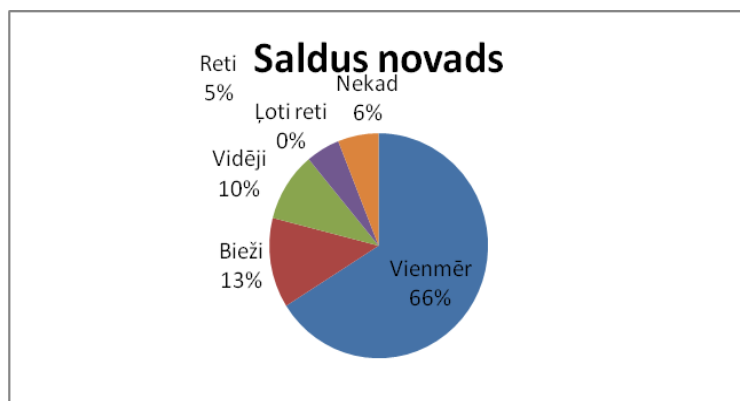
1. attēls. Latviešu valodas izmantošana ģimenes locekļu starpā

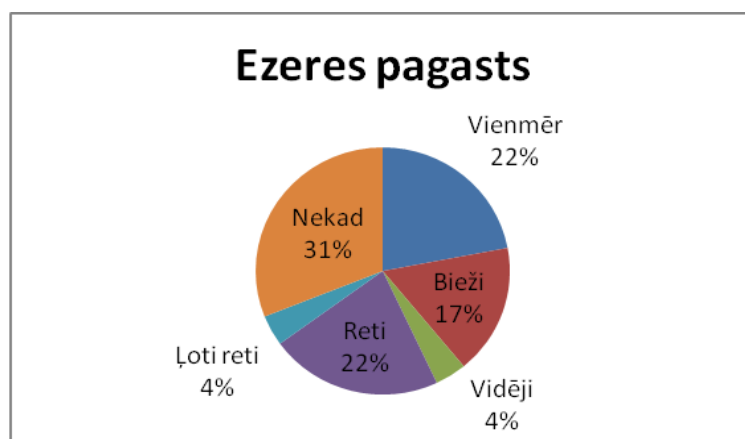
2. attēls. Latviešu valodas izmantošana ģimenes locekļu starpā

Pagājušā gada semestra darba ietvaros, kurā tika veikts pētījums par Saldus novada **Ezeres pagasta** Latvijas lietuviešiem jautājumā, kāda valoda tiek izmantota sarunājoties ar vecvecākiem tika atbildēts, ka latviešu valoda tiek izmantota vismazāk, 39% aptaujātie apgalvoja, ka latviešu valodu ar vecvecākiem izmanto vienmēr, 18% izmanto bieži, 4% vidēji bieži, 4% reti vēl 4% ļoti reti, bet 31% sarunājoties ar vecvecākiem latviešu valodu neizmanto. Lietuviešu valodu sarunās ar vecvecākiem vienmēr izmanto 22%, bieži to izmanto 17%, vidēji 4%, reti 22%, ļoti reti 4%, bet nekad neizmanto 31% aptaujāto. Citā valodā, šajā gadījumā krievu valodā, ar vecvecākiem, vidēji runā tikai 4% no aptaujātajiem, pārējie 96% citu valodu neizmanto. Šī gada aptaujas rezultāti, kurā tika pētīts **viss Saldus novads** ievērojami atšķiras, 66% atbildēja, ka valoda, ko vienmēr izmanto sarunājoties ar vecvecākiem ir lietuviešu valoda, bieži to izmanto 13%, vidēji 10%, reti 5%, bet 6% respondentu atbildēja, ka vecvecāku, diemžēl, nav. Procentuāli šis skaits atšķiras, jo lielākā

daļa respondentu, kas aptaujāti ārpus Ezeres pagasta vidēji sasniedz 52 gadu robežu, tātad secināms, ka vecāka gada gājuma respondenti lietuviešu valodu izmanto biežāk, nekā jaunāka gada gājuma Latvijas lietuvieši, par ko liecina aptaujas rezultāti. Procentuālais salīdzinājums starp Ezeres pagasta un pārējiem Saldus novada respondentiem apskatāms diagrammas veidā (*skat. 3. un 4 attēlu*).

3. attēls. Lietuviešu valodas lietojums sarunās ar vecvecākiem Saldus novadā

4. attēls. Lietuviešu valodas lietojums sarunās ar vecvecākiem Ezeres pagastā

Jautājumā, **kādu valodu izmantojat sarunājoties ar draugiem**, 100% visi aptaujātie atbildēja, ka vienmēr izmanto latviešu valodu, bet tomēr lietuviešu valodu arī bieži izmanto 11%, reti 20%, ļoti reti 8%, bet nekad neizmanto 61% aptaujāto. Citu valodu, šajā gadījumā krievu un angļu valodu, draugu starpā vidēji izmanto 9% aptaujāto, bet pārējie 91% citu valodu neizmanto. Secināms, ka jaunāku gadu gājumu respondentu starpā populārāka kļūst citas valodas izmantošana, šajā gadījumā angļu valoda. Semestra darba ietvaros viena no svešvalodām parādījās krievu valoda, bakalaura darba ietvaros aptaujas rezultātos, kā svešvaloda draugu starpā tiek izmantota arī angļu valoda.

Procentuāli liels skaits, kur tiek izmantota **latviešu valoda** ir darbā vai skolā, 84% latviešu valodu izmanto vienmēr, 6% izmanto bieži, tomēr 4% aptaujāto latviešu valodu izmanto ļoti reti un 6% neizmanto, kas liecina par to, ka darbā vai skolā tiek lietota cita valoda. Lietuviešu valodu darbā vai skolā izmanto reti 12%, ļoti reti 5%, bet nekad neizmanto 83% aptaujāto. Darbā vai skolā tiek izmantotas arī citas valodas, 5% vienmēr izmanto krievu valodu, 9% vidēji izmanto krievu valodu, 5% bieži izmanto angļu valodu, tomēr pārējie 81% citu valodu darbā vai skolā neizmanto.

Respondentiem tika uzdots jautājums noteikt savas **lietuviešu valodas zināšanas skalā no viens līdz pieci**, respektīvi no slikti līdz ļoti labi. Respondentiem bija jāatbild, cik labi viņi saprot lietuviešu valodu, lasa, raksta un runā lietuviešu valodā. Jautājumā, cik labi **saprot** lietuviešu valodu 66% atbildēja, ka ļoti labi, 25% atbildēja, ka saprot labi, 6% vidēji, bet 3% saprot mazliet. Jautājumā, cik labi **lasa** lietuviešu valodā 26% atbildēja, ka lasa ļoti labi, 33% lasa labi, 26% vidēji, 4% lietuviski lasa mazliet, 10% lasa slikti, bet 1% no aptaujātajiem lietuviešu valodā nelasa. Starp visām četrām valodas prasmēm **rakstītspēja** procentuāli ir viszemākā, tikai 8% aptaujāto savas lietuviešu rakstu prasmes novērtē ļoti labi vēl 4% labi, par vidēji labām tās novērtē 24%, mazliet rakstīt prot 34% , bet par sliktām tās vērtē 30% aptaujāto. Savas **runas** prasmes lietuviešu valodā par ļoti labām vērtē 35% iedzīvotāju, 22% tās ir labas, 30% vidējas, bet mazliet lietuviski runā 13% .

Tāpat kā lietuviešu valodas zināšanas, respondentiem bija uzdevums noteikt arī savas **latviešu valodas zināšanas**. Tā kā atbildes sniedz Latvijas lietuvieši, viņi savas latviešu valodas zināšanas novērtē augstāk. 100% aptaujāto atbildējuši, ka latviešu valodu saprot ļoti labi, 95% atbildējuši, ka latviešu valodā lasa ļoti labi, bet atlikušie 5% latviski lasa labi. 97% no aptaujātajiem atbildējuši, ka latviešu valodā raksta ļoti labi, 3% raksta labi. Savas runas prasmes latviešu valodā aptaujātie 100% novērtē par ļoti labām.

Jautājumā, kādas **problēmas ir saskaroties ar lietuviešu valodu**, tika doti atbilžu varianti, kā arī savas atbildes, jeb cita varianta izteikšanas iespējas. Vislielākās problēmas aptaujātajiem Latvijas lietuviešiem sagādā gramatisko formu veidošana – 80% , kā arī sarežģītu teikumu veidošana vēl 75% aptaujāto. 30% aptaujāto sagādā problēmas mazais vārdu krājums, kā arī vēl 36% gadās sajukt lietuviešu valodas vārdus ar latviešu valodas vārdiem, bet 11% aptaujāto atzina, ka problēmas lietuviešu valodas lietošanā nekas nesagādā. Cītu variantu aptaujātie šajā gadījumā nepiedāvāja.

Par to, **cik ilgtspējīga lietuviešu valoda** mūsu sabiedrībā, šajā gadījumā Saldus novadā, aptaujātie atbildēja dažādi, 30 % uzskata, ka tā vienmēr būs ilgtspējīga, 26% atzina, ka lietuviešu valoda ir ilgtspējīga tikai pierobežā, 22% uzskata, ka lietuviešu valoda mūsu sabiedrībā nav ilgtspējīga, tādēļ, kur tika izteikti arī dažādi viedokļi, piemēram, ka ar šo

valodu ikdienā par maz saskaramies, nelietojam, tomēr 13% aptaujāto uzskata, ka kamēr latviešu sabiedrībā atradīsies lietuviešu valodas pārstāvji, tikmēr vēl lietuviešu valoda būs ilgtspējīga. No visiem respondentiem 9% nebija viedokļa šajā jautājumā.

Tika veikts arī pētījums par to, **kur visbiežāk Latvijas lietuvieši saskaras ar lietuviešu valodu**. Visbiežāk iedzīvotāji ar lietuviešu valodu saskaras dodoties izbraukumā uz Lietuvu, šajā gadījumā 100% aptaujāto, otrs populārākais veids, kur respondenti saskaras ar lietuviešu valodu ir Lietuvas televīzija, ar to saskaras 87% aptaujāto. Trešais populārākais, saskarē ar lietuviešu valodu, ir Lietuvas radio, ko izmanto 61% aptaujāto. Mazākums, 4% aptaujāto saskaras ar lietuviešu valodu lasot lietuviešu periodiku, bet vēl 4% lasa grāmatas lietuviešu valodā.

Jautājumā, **vai kādreiz kāds ir aizrādījis par lietuviešu valodas lietošanu**, izmantošanu 100% respondentu atbildējuši, ka nekad neviens nav aizrādījis par lietuviešu valodas lietošanu. Tas liecina par to, ka sabiedrībai nav nekādu iebildumu par citas valodas lietošanu un izmantošanu nepieciešamības gadījumā.

Par to, vai respondenti **publiskā vietā uzdrošinās runāt lietuviski** un ja runā, tad kur, variēja vairāki varianti, vislielākais procentuālais skaits 44% aptaujāto atbildēja, ka lietuviski runā iepērkoties, visbiežāk veikalā vai tirgū, 16% atbildēja, ka lietuviešu valodu izmanto jebkur Lietuvas sabiedrībā, 11% lietuviski runā satiekot radus, 8% lietuviešu valodu izmanto Lietuvā atpūšoties, piemēram, apmeklējot kafejnīcas vai braucot ekskursijās uz Lietuvu, 3% no aptaujātajiem lietuviešu valodu izmanto darba vajadzībām, 6% baznīcā, vēl 3% atzina, ka visbiežāk valodu izmanto jokojojot draugu starpā, visbiežāk jaunieši vecuma grupā no 18 – 30 gadiem, bet 9% aptaujāto lietuviešu valodu sabiedrībā neizmanto. „Jauniešu valodas pētnieki ir atklājuši, ka mūsdienu jaunatne, grib savai valodas darbībai pievienot radošumu un rotaļīgumu, paralēli dzimtajai valodai bieži lieto arī citas valodas leksiku, piemēram, Dāņu pusaudži izmanto arābu, Lielbritānijas – vācu elementus.”⁴⁰ Tāpat arī Latvijas pierobežā dzīvojošo jauniešu starpā, tie kas lietuviešu valodu pārzin labā sarunvalodas līmenī, nereti savā leksikā lieto lietuviešu valodas vārdus, ko arī apstiprina aptaujātie respondenti.

Jautājumā, **kā mēdzat dēvēt lietuviešu valodu**, vairākums - 70% atbildēja, ka mēdz to dēvēt par leišu valodu, 9% atbildēja ka lietuviešu valodu tā arī dēvē par lietuviešu valodu, 4% aptaujāto to dēvē par baltu valodu, 4% par dzimto valodu, vēl 4% apzīmē kā *'broliu'* valoda, respektīvi, brāļu valoda. No visiem aptaujātajiem 9% atzina, ka lietuviešu valodai nav piešķīruši īpašu apzīmējumu.

⁴⁰ Vyšnauskienė. I. *Kitų kalbų bruožai kaip Vilniaus jaunimo tapatybės dalis*. Žaidžiant su kalba. Pieejams: <http://www.sociolingvistika.lt/zaidziant-su-kalba.htm>

Mazāk atbilžu variantu bija jautājumā par to, vai ir dzirdētas **iesaukas** cilvēkiem, kuri runā lietuviski, šajā jautājumā lielākā daļa, 86% aptaujāto atbildēja, ka lietuviski runājošos dēvē par *'leišiem'*, 5% par *'braliukai'*, respektīvi *'brālīši'*, bet 9% aptaujāto lietuviešu valodā runājošajiem iesaukas, apzīmējumus nav piešķīruši. „Pēc iegūtajiem datiem, 18. gs. daudz lietuviešu dzīvoja Liepājas rajonā starp Rucavu, Nīcu un Bārtu: latvieši šos iedzīvotājus mēdza saukt par leitīšiem, leitīšniekiem, tie ir lietuvieši, kas kļuvuši par latviešiem.”⁴¹ Tāpat kā Liepājas rajonā, arī Saldus novadā lietuviski runājošie Latvijas iedzīvotāji ir ieguvuši iesaukas, bet tās nav izmantotas negatīvās attieksmes paušanai, tādā veidā tiek apzīmēti cittautu dzīvojošie pārstāvji Latvijā.

Pēc iegūtajiem datiem secināms, ka vairāk kā puse aptaujāto Latvijas lietuviešu, latviešu vidē ir asimilējušies un par ikdienas sarunvalodu izmanto latviešu valodu. Faktori, kas ietekmē latviskošanos:

- Vecums, Lietuviešu valodu biežāk pielieto gados vecāki cilvēki, nekā jauni, jo lietuviešu valoda tiek aizgūta arvien mazāk.
- Izglītība, cilvēki ar augstāko izglītību arvien mazāk izmanto lietuviešu valodu.
- Jauktās lietuviešu – latviešu ģimenes, par ikdienas sarunvado ģimenēs visbiežāk tiek izmantota latviešu valoda

Secināms, ka Latvijas lietuvieši ikdienā par sarunvalodu izmanto latviešu valodu, bet lietuviešu valodu izmanto nepieciešamības gadījumā, piemēram, dodoties izbraukumā uz Lietuvu. Procentuāli liela daļa Latvijas lietuviešu par savu dzimteni uzskata Latviju, bet senču pēdas un valodu joprojām pieprot un kopj, mantojot no paaudzes paaudzē.

⁴¹ **Garšva. K.** (1989). *Kalbinēs situācijas raida pakraščiu šnektose*. No: Kalbų ryšiai ir sąveikos. Vilnius: Mokslas. 20.lpp.

3. BILINGVĀLO RUNĀTĀJU VALODAS IEZĪMES

Bija izvirzīts uzdevums aptaujātajiem respondentiem – iztulkot 4 teikumus, no kuriem divi bija latviešu valodā (skat. 3.1. nodaļu) un divi lietuviešu valodā (skat. 3.2 nodaļu).

Teikumos tika iekļauti darbības vārdi, lietvārdi, saikļa vārdi, sinonīmiski vārdi, divdabji. Šāda tipa teikumi iekļauti, lai izzinātu cik plašs un dziļš ir respondentu latviešu un lietuviešu valodas lietojums, vai sinonīmiskus vārdus viņi spēj atšķirt gan latviešu valodā, gan lietuviešu valodā. Pēc sniegtajiem tulkojumiem mēģināts noteikt, ar kādām valodas kļūdām, sarežģījumiem visbiežāk saskaras aptaujātie iedzīvotāji.

Tie paši respondenti (dažāda vecuma cilvēki, gandrīz visi lietuvieši), kas bija piedalījušies sociolingvistiskajā pētījuma daļā, piedalījās arī šajā, lingvistiskajā, pētījuma daļā. Viņu valodas lietojumā parādījās dažādas valodas īpatnības, piemēram, vārdu latviskošana, stilu dažādība, dialektisma iezīmes.

Viena no problēmām gan latviešu, gan lietuviešu valodas tulkojumā ir nepareiza vārdu lietošana, bet šī problēma nav dominējoša un ir sastopama dažu vārdu lietošanā. Šeit, tulkojot no latviešu valodas uz lietuviešu valodu, galvenā problēma bijusi neprecīza vārdu lietošana, piemēram, piemēram, vārds *zaķis* tiek tulkots ar *trušis*, kas latviešu valodā ir *trusis*, lai gan lietuviešu valodā *zaķis* precīzi skanētu *zuikis* vai *kiškis*.

Tāpat kā lietuviešu valodā, arī latviešu valodā parādās nepareizi vārdu tulkojumi, piemēram, vārds *jo*, kas latviski apzīmē piederības vietniekvārdu *viņa*, tiek burtiski pārtulkots par pakārtojuma saikli *jo*. Pareizi lietots lietuviešu pakārtojuma saiklis *jo* būtu *nes*, vairāki respondenti vārda tulkošanā iespējams kļūdījušies, jo domājuši, ka tas ir pakārtojuma saiklis un nav zinājuši, kā lietuviešu valodā šo saikli raksta, arī kontekstuāli šis vārds teikumā iederētos.

Vislielākās problēmas respondentu sniegtajos tulkojumos sagādāja tulkošana no latviešu uz lietuviešu valodu. Vairāki respondenti tulkojumam atvēlētās vietas atstāja tukšas ar piebildi, ka lietuviski rakstīt neprot. Šis fakts apstiprina, ka Latvijas lietuviešu iegūtās lietuviešu valodas zināšanas ir labā sarunvalodas līmenī, bet rakstība nav tikusi aizgūta, vai aizgūta ļoti zemā līmenī.

Dažviet izteikti sastopamas žemaišu dialekta iezīmes, kas atšķiras no lietuviešu literārās valodas (aukštaišu). „Žemaišus no aukštaišiem šķir vārdu izruna. Garos patskaņus *é* un *o* žemaiši pārvērš par divskaņiem *ie* un *uo*, piemēram: *biegti* „bēgti” (skriet), *kuoja* (kāja).”⁴²

⁴² Jakaitienė, E. (1999). Lietuviškai apie Lietuvą. Vilnius: Alma littera. 95.lpp.

Šīs valodas iezīmes sastopamas arī Saldus novada lietuviešu tulkojums, piemēram: *galvuojam* „galvojam” (domājam).

Vairākos latviešu – lietuviešu tulkojumos tulkotie vārdi tika uzrakstīti ļoti precīzi, bet tiem klāt nebija pievienoti garuma apzīmējumi, piemēram, lietuviešu *garā* patskaņa *y* vietā tika rakstīts latviešu valodas īsais *i*.

3.1. Izplatītākās atkāpes no literārās valodas normām lietuviešu – latviešu tulkojumā

Lietuviešu – latviešu tulkojumā valodas kļūdas sastopamas daudz mazāk, nekā latviešu - lietuviešu valodas tulkojumā, kas norāda, ka respondenti labāk raksta latviešu valodā, nekā lietuviešu valodā. Lielākās problēmas sagādā neprecīza vārdu tulkošana, kā arī neprecīza vārdu locīšana (skat. 2. tabulu).

Anketās, lietuviešu valodā tika doti divi teikumi, kuri bija jāpārtulko latviešu valodā:

1. *Žmogus gimsta neturėdamas nei laisvės, nei tautybės; jo gyvenimas šiuos dalykus arba sujungia, arba išskiria.*
2. *Visi mes turime baimių, kompleksų ir dvejonių, kas dažnai neleidžia mums kažko atlikti, įveikti, pasiekti.*

Latviešu valodā teikumu precīzais tulkojums:

1. *Cilvēks piedzimst gan bez brīvības, gan tautības; viņa dzīve šīs lietas vai nu savieno, vai izšķir.*
2. *Mums visiem ir bailes, kompleksi un šaubas, kas bieži vien neļauj mums kaut ko paveikt, pārvarēt, sasniegt.*

2. tabula. „Atkāpes no literārās valodas normām Latvijas lietuviešu respondentu tulkojumos”

Tulkojamais vārds	<i>Neturėdamas</i>	<i>Atlikti</i>	<i>Įveikti</i>
Precīzs tulkojums	<i>Bez</i>	<i>Paveikt</i>	<i>Pārvarēt</i>
Respondentu tulkojumi	<i>Nesaņemdams</i> <i>Nav</i> <i>Neturėdams</i>	<i>Izpildīt</i> <i>Pievarēt</i> <i>Izdarīt</i>	<i>Izcīnīt</i> <i>Uzveikt</i> <i>Izdarīt</i>

Respondenti teikumos tulkojamajiem vārdiem piešķirusi sinonīmiskas nozīmes vārdus, bet to nevaram dēvēt par valodas kļūdu. Šis fakts liecina par to, ka Latvijas lietuviešiem ir mazāks vārdu krājums, jo par sarunvalodu ikdienā netiek izmantota lietuviešu valoda, bet gan latviešu, šī iemesla dēļ tulkojumos parādās vārdu latviskošana, latviešu lietuviešu tulkojumos, piemēram, jau minētais *trušis* (trusis), kas lietuviešu valodā precīzi skanētu *zuikis* vai *kiškis*.

Viena no kļūdām, kas tiek pieļauta, ir saistīta ar divdabju locīšanu, piemēram – divdabi *neturēdamas* latviešu valodā, respondenti tulko kā daļēji lokāmo divdabi – *neturēdams*, lai gan precīzā tulkojumā tas ir – *bez [kā?]*.⁴³ Divdabis ticis pārtulkots burtiskā nozīmē, bet konteksta ziņā tas neiederas tekstā. Kļūdas vērojamas norādāmo vietniekvārdu tulkošanā, lietuviešu *šiuos*, kas latviešu valodā ir norādāmais vietniekvārds ‘šīs’ tiek jaukts ar norādāmo vietniekvārdu *šajās* vai *to*. Kļūda liecina par to, ka respondenti zina, ka tulkojamais vārds ir vietniekvārds, bet nezina precīzu tā tulkojumu.

Kļūdas redzamas darbības vārdu lietojumā, piemēram, lietuviešu darbības vārds *išķiria* latviešu valodā nozīmē *izšķir*, tomēr respondentu atbildēs atrodams šī vārda tulkojums – *izjauc*, šī vārda precīzais tulkojums ir *išardo*, kas neatbilst precīzam vārda – *izjauc* tulkojumam un tiek uzskatīta par kļūdu. Respondenti, galvenokārt, vārdam iztulkojuši precīzu priedēkli, bet pati vārda sakne iztulkota neprecīzi.

Bez neprecīziem darbības vārdu tulkojumiem parādās neprecīzas darbības vārdu formas, piemēram, darbības vārds *sujungia* – savieno, tagadnes vienskaitļa trešajā personā, tiek rakstīts ‘savienotas’ – tagadnes divskaitļa trešajā personā.

Tulkojumos parādās neprecīzi vārdu tulkojumi, vārds nav saprasts, vai nav bijis zināms, līdz ar to nepareizi uzrakstīts, piemēram lietuviešu valodas lietvārds *kompleksu*, kas latviski nozīmē *kompleksu* respondentu valodas lietojumā tiek lietots – *sajūta*, kas neatbilst lietuviešu valodas nozīmei. Tāpat, kā lietvārdu arī saikļu lietojumā parādās neprecizitātes, piemēram, lietuviešu valodas saiklis *ir*, kurš latviešu valodā nozīmē *un* tiek tulkots, kā *vai*, lai gan šī saiklis lietuviski nozīmē *arba*, līdz ar to tulkojumos parādās neprecīzi vārdu lietojumi.

Valodas lietojumā parādās vārdu gramatiskās kļūdas, piemēram, vārdā *pasiecti* – sasniegt, balsīgā līdzskaņa *g* vietā parādās nebalsīgais līdzskanis *k*, respektīvi, *sasniekt*, līdz ar to vārds uzrakstīts gramatiski nepareizi.

Turpretim darbības vārdi ‘atlikti’ – *izpildīt, izdarīt, veikt, realizēt, ‘jveikti’ – pārvarēt, pieveikt, pārspēt, uzvarēt*, un ‘pasiecti’ – *sasniegt, panākt, aizsniegt*⁴⁴ tiek tulkoti

⁴³ Kalnača. A. (2013). Morfoloģija. No: Veisbergs. A. (red.). Rīga: LU Akadēmiskais apgāds. 45 – 108. lpp.

⁴⁴ Balkevičs. J. Balode. L. Bojāte. J. Subatnieks. V. (1995). *Latviešu – Lietuviešu vārdnīca*. Rīga: Zinātne. 325.lpp.

dažādi, piemēram, lietuviešu darbības vārds *atlikti* tiek tulkots kā *iespēt*, lietuviešu *'īveikti'* tulkots – *izcīnīt, pievarēt, pārvarēt*, bet *'pasiekti'* tulkots – *sasniegt, atlikt*. Lielākā daļa darbības vārdu ir sinonīmiski dotajiem skaidrojumiem vārdnīcās, kas norāda uz to, ka respondenti pārzina vairākas vārdu nozīmes, vai tās valodā lieto visbiežāk.

Galvenokārt, problēmas sagādājušas nepareizas vārdformas lietošana, lai gan vārds tiek iztulkots precīzi, vārda locījuma forma ir neprecīza, piemēram, lietuviešu lietvārds *'baimių' – baiļu*, kas atbilst piektās deklinācijas daudzskaitļa ģenitīva locījumam bieži tiek tulkots piektās deklinācijas daudzskaitļa nominatīva locījumā, respektīvi – *bailes*. Šī valodas pazīme, norāda, ka respondenti bieži neatšķir lietuviešu locījumu formas, vārdi tiek tulkoti pareizi, bet neprecīzos locījumos. Šīs valodas lietošanas problēmas parādās arī citos lietvārdos, piemēram, vārds *'dvejonių' – šaubu*, kas atbilst ceturtais deklinācijas, daudzskaitļa, ģenitīva locījumam, tulkots ceturtais deklinācijas daudzskaitļa nominatīvā – *šaubas*, tāpat lietvārds, ceturtais deklinācijas, daudzskaitļa, akuzatīva locījumā *dalykus* – lietas, tiek tulkots ceturtais deklinācijas, daudzskaitlī, lokatīva locījumā, respektīvi, *lietās*. Lietvārds *kompleks*, pirmās deklinācijas, vienskaitļa, nominatīvā, tulkots pirmās deklinācijas, vienskaitļa, akuzatīvā, respektīvi, *kompleksu*.

Kļūdas vērojamas vārdu savienojumos, piemēram, *mes turime*, kas latviešu valodā nozīmē – *mums ir*, tiek tulkots – *mēs esam*, kas ir neprecīzs tulkojums, lietuviešu valodā, tas būtu – *mes esame*.

3.2. Izplatītākās atkāpes no literārās valodas normām latviešu – lietuviešu tulkojumā

Vislielākās grūtības lietuviešu valodas lietojumā respondentiem sagādāja pareizu garumu atspoguļošana. Visbiežāk respondenti raksta vārdus tā, kā tos izrunā, aizmirstot par garo *ī* lietojumu, kas lietuviešu valodā apzīmējams ar *y*, par garo *ē*, kas lietuviešu valodā apzīmējams ar *ė*, tāpat arī par uzsvaru likšanu uz patskaņiem *i, a* un *u*, lietuviešu valodā – *į, q* un *ų*.

Anketās, tāpat, kā lietuviešu, tā arī latviešu valodā tika doti divi teikumi, kuri bija jāpārtulko no latviešu uz lietuviešu valodu:

1. *Runāt, ko domājam, un domāt, ko runājam, lai mūsu valoda saskan ar mūsu dzīvi.*
2. *Zaķis aizskrēja kā viesulis un karstumā nemaz neapskatījās, vai ezis arī skrien.*

Lietuviešu valodā teikumu precīzais tulkojums:

1. *Kalbēti kņ galvojam ir galvoti kņ kalbam, kad mūsų kalba atitiktų mūsų gyvenimę.*
2. *Kiškis / zuikis nubėgo kaip viesulas ir karštyje visai neapsižiūrėjo, ar ežys irgi bėga.*

Respondentu tulkojumos var saskatīt dažādas valodas atkāpes, nenorāda patskaņu garumu, platumu, dažviet latvisko lietuviešu valodas vārdus, 3. tabulā apskatāmas interesantākās atkāpes no literārās valodas normām vārdos, kas respondentiem bija jātulko.

3. tabula. „Atkāpes no literārās valodas normām Latvijas lietuviešu respondentu tulkojumos”

Tulkojamais vārds	<i>Runāt</i>	<i>Saskan</i>	<i>Karstumā</i>
Precīzs tulkojums	<i>Kalbēti/ šnekēti</i>	<i>Atitinka</i>	<i>Karštyje</i>
Respondentu tulkojumi	<i>Šneketi Kalbieti Kalbeti Sakiti Sakyti</i>	<i>Suskamba Sutampa Susitaikiti Susijunge</i>	<i>Karštai Karštume Karštie Karštije Karštumoje</i>

Respondentu tulkotajos tekstos bieži parādās gramatiskās kļūdas, viņi neprasmes dēļ nespēj vārdu uzrakstīt pareizā lietuviešu valodas rakstībā, kas liecina par to, ka valodas zināšanas ir ļoti labas, bet rakstītspēja. Par to liecina arī aptaujā iegūtās atziņas par to, kā respondenti vērtē savas lietuviešu rakstu spējas – kā jau iepriekš tika minēts, tikai 4% respondentu tās atzina par ļoti labām.

Viena no interesantākajām parādībām, ka respondentu vairākums lieto vārdu saīsinājumus, piemēram, vārdā *runājam*, kas lietuviešu valodā ir – *kalbame*, vai *šnekame* tiek precīzi iztulkots, tikai bez galotnes *e*, respektīvi *kalbam*, *šnekam*. To nevar nosaukt par valodas kļūdu, bet gan valodas pielietojuma īpatnību, pēc kuras secināms, ka arī pierobežā, kur vērojami daudzi latviešu valodas ietekmē izveidojušies vārdi, tomēr tiek lietota lietuviešu valoda, kurā, kā visā Lietuvā, parādās galotņu zudums. Iespējams, šī valodas īpatnība parādījusies latviešu valodas ietekmē, ikdienā par sarunvalodu tiek izmantota latviešu valoda, līdz ar to lietuviešu valodā parādās vārdu latviskošana. Nereti sarunvalodā dzirdams, latviešu valodas vārds, kurš izlocīts lietuviešu valodā, piemēram, latviešu valodas vārds *ēd* par *ėsk*, to var dēvēt par pierobežas dialektismu. „Valodas standartizācija, sarunvaloda, dialekti un citi valodas paveidi, valodas lomu uztvere nav atdalāma no sabiedrības attīstības un publiskās

telpas izmaiņām.”⁴⁵ Pierobežas lietuviešu valodas lietojumā parādās dažādi jauninājumi, arī dažāda veida arhaismi, kas valodu padara atšķirīgāku.

Sastopamas ir izteiktas žemaišu dialekta iezīmes, kas atšķiras no lietuviešu literārās valodas (aukštaišu), garie patskaņi *é* un *o* tiek pārvērsti par divskaņiem *ie* un *uo*, piemēram: *nubiego* „nubēgti” (aizskriet), *kalbieti* „kalbēti” (runāt), *neapsižiūrējo* „neapsižiūrējo” (neapskatījās), *galvuoti* „galvoti” (domāt). Šī valodas atkāpe apstiprina faktu, ka Saldus novadā sastopami Latvijas lietuvieši, kas runā žemaišu dialektā.

Biežāk pamanāmā kļūda ir nepareiza garumzīmju lietošana lietuviešu valodas vārdos, vai to vietā citas skaņas lietošana, piemēram, vārdā *runāt*, kas lietuviski tiek tulkota kā *kalbēti* vai *šnekēti*, skaņas *é* vietā parādās divskanis *ie*, respektīvi *kalbieti* vai tiek lietots īsais patskanis *e*, respektīvi *kalbeti*. Latvijas lietuviešu izloksnes iespaidoja latviešu valodu. Piemēram Aknīstē uzsvērtas un neuzsvērtas skaņas *é* un *o* dažreiz tiek tulkoti par *ie* un *uo*, vai otrādi.⁴⁶ Tāpat arī vārdā *šnekēti* – *runāt*, tiek lietots divskanis *ie* un īsais patskanis *e* respektīvi, *šnieketi*, vārds *bēga* – skrien, tiek rakstīts ar divskani *ie* – *biega*, vārdā *vējas* – *viesulis*, *vējšs*, skaņas *é* vietā parādās divskanis *ie*, respektīvi, *viejas*. Vārdā *domāt*, kas lietuviešu valodā ir *galvoti*, patskanis *o* tiek pārvērts par divskani *uo*, respektīvi, *galvuoti*.

Vārdā ‘viesulis’, lietuviešu valodā – *viesulas*, *vējas* vai *vētra* nereti garā patskaņa *é* vietā parādās īsais, šaurais patskanis *e*, piemēram, *vetra*, vārds *vējas* par *vejas*. Saskatāmas kļūdas arī patskaņa *ū* lietošanā, piemēram, vārdā *mūsu*, lietuviski rakstāms – *mūsu*, ļoti bieži vārds tiek rakstīts precīzi, bet patskaņa *ū* vietā parādās īsais patskanis *u*, šajā gadījumā vārds rakstīts tāpat kā latviešu valodā, *mūsu*. Nereti arī abu patskaņu vietā tiek izmantoti īsie patskaņi *u*, respektīvi *mūsu*.

Kļūdas parādās garā patskaņa *ī* lietošanā, kas lietuviešu valodā apzīmējams ar simbolu *y*, piemēram, vārdā *dzīvi*, lietuviski – *gyvenimu*, garā patskaņa *y* vietā tiek lietots īsais patskanis *i*, šajā gadījumā *givenimu*. Tāpat vārdā *ežys* – *ežis*, tiek lietots īsais patskanis *i*, piemēram, *ežis*. Patskaņu un garumzīmju neprecīzs lietojums norāda uz neprasīmi uzsvaru izrunāšanu, kas norāda uz lietuviešu rakstības zināšanu trūkumu.

Bez iepriekš minētajām kļūdām, parādās īsā nebalsīgā līdzskaņa *s* vietā, nebalsīgs līdzskanis *š*, piemēram, *viesulas* – *viešulas*, vai tieši pretēji, garā balsīgā līdzskaņa *ž* priekšā

⁴⁵ Vaicekauskienė, L. (par.). (2013). *Lietuvių kalba: idealai, ideologijos ir tapatybės lūžiai*. No: Lietuvių kalbos idealai. 7. lpp. Pieejams: http://www.sociolingvistika.lt/failai/Kalbos_idealai_baigiamoji_ataskaita_2013.pdf [sk. 16.05.16]

⁴⁶ Garšva, K. (2005). *Lietuvių kalbos paribio šnektos (fonologija)*. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla. 120.lpp.

parādās īsais, balsīgais līdzskanis *z*, piemēram, *neapsīziūrējo* – *neapsizurējo*. Kļūda liecina par to, ka respondenti neatšķir līdzskaņu balsīgumu no nebalsīguma.

Viena no kļūdām, tāpat kā lietuviešu – latviešu tulkojumā, ir neprecīzi lietvārdu locījumi, piemēram, vārdu savienojumā *ar dzīvi*, kas atbilst latviešu valodas piektās deklinācijas, vienskaitļa, instrumentāļa locījumam, lietuviešu valodā – *su gyvenimu* tiek tulkots piektās deklinācijas divskaitlī, datīva locījumā, respektīvi, *su gyvenimams*.

Sastopamas kļūdas darbības vārdos, pagātnes, vienskaitļa trešās personas vārds *aizskrēja*, lietuviski – *nubėgo*, tiek tulkots, tagadnes, vienskaitļa trešajā personā, *nubėga*, respektīvi *aizskrēja*. Darbības vārds *bėga* – skrien, tagadnes, vienskaitļa trešajā personā tiek tulkots pagātnē, daudzskaitļa 3.personā *bėgo* – skrēja. Darbības vārds nenoteiksmē *kalbėti* – runāt, tiek rakstīts nelokāmā divdabja formā *kalbant*. Pēc kļūdām, secināms, ka respondenti nereti neatšķir vai jauc darbības vārdu laikus un formas.

Recenzentu tulkotajos tekstos parādās vārdi, kas, iespējams, saistīti ar kādu lietuviešu valodas dialektu. Dialektismi atšķiras no literārās lietuviešu valodas, tāpat kā latviešu valodas dialektismi no latviešu literārās valodas. „Literārā valoda un teritoriālie dialekti nacionālās valodas stratifikācijā ir polāri jēdzieni, tiem ir ģeogrāfiski un funkcionāli nosacītas galēji pretējas pozīcijas. Starp tiem ir samērā plašs neliterārās valodas slānis, kas tiek dažādi raksturots.”⁴⁷ Piemēram, dialektisms parādās latviešu valodas vārdā *lai*, kas lietuviešu literārajā valodā ir *kad*, bet recenzentu tulkojumos vārds rakstāms tā pat, kā latviešu valodā – *lai*. Lai gan respondentu vidū vērojamas dialektisma iezīmes, mēs to varam uzskatīt pat literārās valodas kļūdu, bet dialektos šāds vārdu variants ir pieļaujams.

⁴⁷ Freimane. I.(1993). *Valodas kultūra teorētiskā skatījumā*. Rīga: Zvaigzne ABC. 26.lpp.

4. LATVIJAS LIETUVIEŠU ETNISKĀS UN LINGVISTISKĀS IDENTITĀTES ATSPUGUĻOJUMS ĢIMEŅU CILTSKOKOS

Ģimeņu ciltskoku pētīšana dod plašāku ieskatu, par lietuviešu migrāciju Latvijas teritorijā, par izdzīvošanas iespējām, valodas apguvi. Tiek noskaidrots, kādēļ lietuvieši apmetušies Latvijā, vai izceļojuši no tās. Šis pētāmais objekts sniedz pilnvērtīgāku ieskatu sociolingvistiskajā ainavā.

4.1. Jarutu ģimenes piemērs

Jarutu ģimene ir viena no Latvijas lietuviešu ģimenēm, kas ieceļojuši Latvijā, daļa no ģimenes savu nākotni veidojuši šeit, Latvijā, bet daļa no pēcnācējiem atgriezušies dzimtajā tēvzemē – Lietuvā. Šobrīd Jarutu ģimenes locekļi apmetušies Saldus novada Nīgrandes pagastā.

Jarutu ģimenes ieceļošanas pētīšanā galvenais izmantojamais avots ir Malūku ģimenes ciltskoks, kas 2004. gadā sastādīts grāmatas veidā.⁴⁸ Tas norāda uz to, kur Jarutu ģimene atrodama šobrīd gan Latvijas, gan Lietuvas teritorijās. Ar dziļo interviju palīdzību tika risinātas diskusijas ar Jarutu dzimtas pārstāvjiem Latvijā un Lietuvā.

Grāmata sniedz plašu, noderīgu informāciju par ģimenes gaitām, tā sastāv no četrām daļām, 1) Malūku ģimenes apraksts un bildes, 2) ciltskoks, kurš aptver visus ģimenes pēcnācējus, 3) ģimenes un to pēcnācēju saraksts, kurā norādīti dzimšanas dati un adrese, kur šobrīd atrodami cilvēki, 4) ģimenes dzīves apraksti. Jarutu ģimene ir viens no interesantākajiem izpētes objektiem, jo tieši viņi savas gaitas vairākumā ir turpinājuši Latvijā. Šīs ģimenes starpā ir atrodami arī Lietuvas latvieši, kas vairākus desmitus gadus dzīvojuši Latvijā, bet pēc laika atgriezušies senču dzimtenē – Lietuvā.

Viens no interesantākajiem pētāmajiem objektiem ir valodas lietojums Jarutu ģimenes starpā. Dziļu interesi izraisa jautājums, kāda valoda šobrīd vieno ģimenes saites? Pēc dziļās diskusijas secināms, ka vecākās paaudzes Jaruti par sarunvalodu izmanto lietuviešu valodu, bet nereti ģimenes pasākumos vērojamas situācijas, kad sarunās tiek lietotas abas valodas –

⁴⁸ Ciltskoks. „Malūku giminē” 2004. gads.

latviešu un lietuviešu. Problēmas jautājums, kādā valodā sarunas veic jaunākās paaudzes radnieki, kuri jaunāki par 15 gadiem? Šobrīd Latvijā dzīvojošie Jaruti ikdienā neizmanto lietuviešu valodu, to biežāk izmanto izbraukumos uz Lietuvu, piemēram, apciemojot radniekus vai dodoties iepirkties, tāpat kā Lietuvā dzīvojošie Jaruti neizmanto latviešu valodu, līdz ar to jaunākā paaudze savā mantojumā neiegūst lietuviešu valodas, vai attiecīgi latviešu valodas zināšanas. Jarutu ģimenes jaunākā paaudze, kas jaunāka par 15 gadiem savstarpēji sarunājas angļu valodā, šī ir viena no valodām, ko mūsdienu sabiedrībā visbiežāk izmantojam komunicējot ar svešzemju iedzīvotājiem. Līdz ar to secināms, ka jaunākās paaudzes Latvijas lietuvieši ir bilingvāli, lai gan par saziņas līdzekli vairs neizmanto senču dzimto – lietuviešu valodu, bet visbiežāk svešvalodu. Tomēr divvalodību ietekmē vairāki faktori, kādēļ vēl daļa pēcnācēju runā lietuviešu valodā, bet daļa nē. Viens no faktoriem ir valoda ģimenē, ja visbiežāk tiek izmantota latviešu valoda, tad lietuviešu valodas zināšanu iegūšana ir tikpat kā neiespējama, ja ģimenē netiek lietota valoda, tad pēcnācēji to nespēj iemācīties. Daļa no Jarutu ģimenes pēcnācējiem tomēr runā lietuviešu valodā, šīs zināšanas galvenokārt ir iegūtas pašmācības ceļā – skatoties Lietuvas televīziju, vai arī bērnībā paziņu lokā izveidojies kontakts ar tuvējās mazpilsētas lietuviešiem, kas veicinājis valodas apguvi.

Lai gan jaunākā paaudze, kas jaunāka par 15 gadiem, lietuviešu valodu nav mantojusi, to tomēr joprojām pārzin vidējās paaudzes ģimenes bērni (20 – 30. gadu vecumā), kas gan dzimuši šeit Latvijā, gan auguši un joprojām dzīvo šeit. Pēc sarunas ar Jarutu vidējās paaudzes pārstāvjiem secināms, ka lietuviešu valodas zināšanas viņi lielākoties ieguvuši jau no bērnības, dzirdot, kā vecāki sarunājas ar Lietuvas tautības radniekiem, bet lielākoties zināšanas ieguvušas skatoties Lietuvas televīziju, kas pierobežas teritorijā bija pieejama gandrīz vai katrā mājā. Līdz ar šiem faktiem skaidri dzirdams, kā atšķiras lietuviešu valodas lietojums ģimenes starpā. Jarutu ģimene nākusi no Židiķu rajona, kas atrodas Žemaitijā, līdz ar to Jarutu ģimenes vecākā paaudze savā valodā izmanto žemaišu izlokšni, kas valodas lietojumā ir ļoti skaidri sadzirdama, bet vidējās paaudzes pārstāvji, kas lietuviešu valodas zināšanas ieguvuši skatoties Lietuvas televīziju, runā lietuviešu literārajā valodā.

Kā jau iepriekš tika minēts, Jarutu ģimenes starpā sastopami pārstāvji, kas vairākus desmitus gadus dzīvojuši Latvijā, bet ekonomiskā stāvokļa dēļ atgriezušies senču dzimtajā zemē – Lietuvā, kur veidojuši arī savu tālāko nākotni. Sarunu izdodas izveidot ar vienu no Jarutu ģimenes respondentēm – Irēnu. Viens no svarīgākajiem procesiem darbā ir izpētīt valodas sakarības un runu, respondente Irēna ir viens no labākajiem piemēriem valodas un runas pētīšanā. Irēna ir Latvijas lietuviete, dzimusi 1954. gadā Lietuvā, Pakvistes ciemā, Židiķu rajonā, šobrīd dzīvo Neverenos (Neverēnai). Irēna 23 gadus pavadījusi dzīvojot Latvijā, Saldus novadā. Latvijā Irēna ar vecākiem un brāli ieceļoja 1955. gadā, laikā. Kad

Lietuvā valdījis sliktāks ekonomiskais stāvoklis, bet 1978. gadā ar vīru atgriezusies dzimtajā Lietuvā, vairākus gadus vēlāk atgriezušies arī Irēnas vecāki. Irēnas brālis ar ģimeni Padomju gados palicis uz dzīvi Latvijā, bet Irēna ar vīru atgriezusies veidot ģimeni Lietuvā. Irēna jau vairākus desmitus gadus dzīvo Lietuvā ir precējusies ar lietuvieti, bet abi, kā Irēna saka, iepazinušies Latvijā. Lietuvā piedzimis dēls, šobrīd abi sagaidījuši mazbērnus, kuri pilnībā pārvalda tikai vienu valodu – lietuviešu. Lai gan Irēna jau vairākus gadus dzīvo Lietuvā, viņa joprojām pārvalda latviešu valodu, daudz jau ir piemirsts, viņa visu saprot un spēj sniegt arī atbildes uz uzdotajiem jautājumiem. Irēnas latviešu valodas zināšanas varam dēvēt par ļoti labām, Irēna visu saprot, kas viņai tiek teikts, kā Irēna pati saka - saprot labi, bet runāt ir grūtāk. Pēc intervijas ar Irēnu izveidojām sarunu lietuviešu valodā, kuru viņa izmanto arī ikdienā. Irēnas lietuviešu valoda nav literārā valoda, tajā ir manāma žemaišu izloksne.. Vairākus desmitus gadus Irēna par ikdienas sarunvalodu ģimenē, starp draugiem un sabiedrībā izmanto lietuviešu valodu, tas liecina par to, jo ilgāku laiku sarunās neizmanto latviešu valodu, jo ātrāk tā aizmirstas. Irēnas vīrs, kas pēc tautības ir lietuvietis, runā lietuviešu valodā, žemaišu izloksnē, arī viņš vairākus desmitus gadus strādājis Latvijā (1966 – 1978), Saldus novadā, Ezeres kolhozā, bet latviešu valodu pārvalda sliktāk, daudz vārdu saprot, bet nerunā. Kad jautāju Irēnai, vai viņas pēcnācēji runā latviešu valodā, saņemu atbildi, ka dēls mēdzot pateikt kaut ko latviešu valodā, bet nedaudz, vien tik daudz, cik bērnībā iemācījies no Irēnas. Irēnas dēls ar radniekiem, kas dzīvo Latvijā par sarunvalodu izmanto lietuviešu valodu, bet nereti mēdzot izteikt dažus latviešu valodas vārdus.

Jarutu ģimene ir viens no labākajiem piemēriem, kas pierāda, cik ilgtspējīga ir divvalodība Latvijas lietuviešu ģimenēs, tā tiek pārvaldīta vairākās paaudzēs, kas sniedz iespēju sazināties radnieku starpā, gan pilnveidot savas valodu zināšanas un pielietot tās sabiedrībā.

4.2. Jakštu ģimenes piemērs

Lai iegūtu plašāku informāciju par lietuviešu ieceļošanu Latvijā, sarunu izdodas izveidot ar vienu no Jakštu ģimenes Latvijas lietuvietēm – Adeli, kas pati bijusi iniciatore ieceļošanai Latvijā. Saruna ar Adeli esam norunājušas 8. maijā, kad Latviešu kalendārs mums vēstī par mātes dienu, kad jautāju, vai svētkos būs vēlēšanās runāt, Adele atbild „Man ir 15 bērnu, katru dienu kādu satieku, mums tas netraucēs!” Saruna risinās ļoti raiti, Adele labprāt piekrīt runāt lietuviešu valodā, bet nereti runājot iesprauca pa kādam latviešu vārdam. Tas viss ir

ļoti skaidri saprotams, Adele šeit, Latvijā, Nīgrandes pagastā ir nodzīvojusi jau vairāk kā 50.gadus un kā pati atzīst, šobrīd labprāt labāk runā latviski, nekā lietuviski. Jakštu ģimene Latvijā ieceļojusi 1963.gadā, Lietuvas ekonomisko apstākļu dēļ. „Iemesli, dēļ kuriem cilvēki atstāj savu dzimto zemi, – ļoti dažādi: sociāli, ekonomiski, politiski u.c. Nosacīti var izšķirt četrus lietuviešu emigrācijas viļņus uz Latviju: 1 – 1831. g. un 1863. g.; 2 – 19. gs. beigās līdz 20.gs. sākumam (apmēram 1895 – 1914. g.); 3 – 1925 – 1939. g.; 4 – 1945 – 1968.g.”⁴⁹ Šie ir vieni no masveida izceļošanas gadaskaitļiem, kuru skaitā ir arī Jakštu ģimene, kas no Lietuvas izceļojusi 1960. gadu laika posmā. Adelei šobrīd ir 83. gadu, Latvijā viņa pavadījusi vairāk kā pusmūžu, viņa ir kundze cienījamā vecumā, bet joprojām ļoti aša, runīga un smaidīga.

Tiklīdz esam ar Adeli iepazinušās un aprunājušās par ikdienas niekiem, nonākam pie sarunas par Adeles ģimenes ieceļošanu Latvijā, Adele uzsver: „Nekā interesanta jau tur nebija”, bet tiklīdz sākam par to runāt, tas šķiet aizvien aizraujošāks.

Jakštu ģimene ir viena no Latvijas lietuviešu ģimenēm, kas no Lietuvas izceļojusi ekonomiskā stāvokļa dēļ, Adele man stāstīja, ka Lietuvā valdījusi nabadzība, izdzīvot bijis grūti, tādēļ ieceļojusi Latvijā, šeit ekonomiskais stāvoklis bijis daudz labāks. Arī statistikas dati liecina, ka lielākais lietuviešu skaits pēdējā simtgadē Latvijā bija 1970. gadā. (40 589 personas). Vēlāk šis skaits ar vien vairāk samazinājās (2000 g. pierakstīti 30 015 lietuvieši) un pēc desmitgades sasniedza pirmskara stāvokli (23 000 – 26 000 personu). Daudzos ciemos, rajonos lietuviešu skaits bija vislielākais tā pat 1970 – 1989 g.⁵⁰

Laikā, kad Adele ieceļoja Latvijā, viņai bija tikai 24. gadi, 18. gadu vecumā apprecējusies Lietuvā ar vīru – Kazimiru, ar kuru Lietuvā sagaidījusi sešus bērnus un 1980. gadā abi ar bērniem izceļojusi uz Latviju. Kad vēlreiz pārjautāju Adelei, vai viņai patiešām ir 15 bērnu, viņa to apstiprina, seši dzimuši Lietuvā, pārējie Latvijā, bet 3 no bērniem jau esot zaudējusi. Mātes diena noteikti ir vieni no kundzes skaistākajiem svētkiem.

Saruna kļūst aiz vien aizraujošāka, Adele labprāt sniedz atbildes uz visiem jautājumiem lietuviešu valodā, kas nav lietuviešu literārā valoda, bet gan viena no lietuviešu izloksnēm – žemaišu. Tomēr valodā sastopamas arī latviešu valodas iezīmes, kas to padara vēl interesantāku. Pierobežas lietuviešu runātāju valoda noteikti atšķiras gan no lietuviešu literārās valodas, gan no žemaišu dialekta. Adeles runā izskan vairāki interesanti vārdi, piemēram, vārds *ēst*, lietuviski tiek izrunāts kā *ęsti*, bet literārajā lietuviešu valodā precīzi būtu – valgyti. Tāpat vārds *olas*, kas lietuviešu literārajā valodā ir *kiaušiniai*, Adele tos dēvē

⁴⁹ **Budzinauskiene. J.** (2001). *Latvijos lietuvių bendruomenė*. Vilnius: Voruta. 7. lpp.

⁵⁰ **Garšva. K.** (2015). *Latvijos lietuvių gyventos vietas*. Latvijos lietuvių šnektos. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. 44. lpp

par *ķaušiai*. „Var sacīt, ka tieši pierobežas izloksnes visvairāk ir pakļautas kaimiņu valodu ietekmēm, tām raksturīgs arhaismu un konkrētas kontaktvalodas izraisītais inovāciju mijiedarbes process.”⁵¹ Kurzeme ir viena no vietām, kurā ieceļoja ļoti daudz žemaišu izloksnē runājošie lietuvieši, to arī apstiprina saņemtās atbildes no anketām, kas tika izdalītas Saldus novadā dzīvojošajiem Latvijas lietuviešiem. Vairāki respondenti pie jautājuma, kādas ir problēmas saskaroties ar lietuviešu valodu, atbildējuši, ka žemaišu izloksne, kurā viņi runā, daļēji atšķiras no lietuviešu literārās valodas (aukstaišu), tas liecina par to, ka Saldus novadā vairākus ir sastopami žemaiši, viena no tām mūsu respondente – Adele.

Adele ar ģimeni ieceļojusi no Skodas rajona, kas no tuvējās Latvijas – Lietuvas robežas, pie Ezeres atrodas 54. kilometru attālumā. Kad tika jautāts Adelei, kādēļ par apmešanās vietu izvēlējās Saldus novada Nīgrandes pagastu, viņa atbild, ka šeit vīrs atradis darbu – strādājis kādā zemnieku saimniecībā, arī dzīvesvietu ieguvuši bez grūtībām, uz Latviju braukuši labākas dzīves meklējumos, tas bijis kā piedzīvojums, nezinot, kur būs galamērķis, galvenais uzdevums bijis vīram atrast darbu un mājvietu sev un bērniem. Varam secināt, ka latvieši bijuši ļoti pretimnākoši, uzņēmuši savā valstī cittautesus, lai gan ienācējiem bija grūtības runāt latviešu valodā.

Latviešu valodas apgušana bijis viens no grūtākajiem procesiem, iebraucot Latvijā Adele ar vīru neprata latviešu valodu, vienīgais veids, kā sazināties bija krievu valoda. Vīrs latviešu valodu apguvis ātrāk, strādājis pie latviešu zemnieka, bet Adele mājās audzinājusi bērnus, līdz ar to latviešu valodu dzirdējusi mazāk, tomēr četrus gadu laikā to apguvusi ļoti labā līmenī un kā šobrīd saka, labprāt labāk runā latviešu valodā, nekā lietuviešu. Tomēr Jakštu ģimene ir bilingvāla, Adele jau no bērnības visiem bērniem mācījusi dzimto – lietuviešu valodu, kas ir bijusi ļoti noderīga, jo četri no 15 bērniem šobrīd izveidojuši ģimeni senču dzimtajā zemē – Lietuvā, līdz ar to savās ģimenēs, kā sarunvalodu izmanto lietuviešu valodu. Lai gan Adele labprātāk šobrīd runā latviešu valodā, viņa atzīst, ka ar vienu no savām meitām, kas dzimusi un dzīvo Latvijā, kā sarunvalodu izmanto lietuviešu valodu. Tomēr Adele atzīst, bērni, kas dzimuši Latvijā runā salīdzinoši mazāk, nekā tie, kas dzimuši Lietuvā, vislabāk lietuviešu valodu prot vecāka gada gājuma bērni.

Izceļojot no dzimtās zemes Lietuvas, viena no Adeles meitām, kas dzimusi Lietuvā, palikusi senču dzimtajā zemē, Adele saka, viņa vēlējās palikt, mēs neiebildām. Adeles meita, esot augusi Lietuvā un tur arī izveidojusi ģimeni. Adele atzīst, meita mēdz atbraukt ciemos,

⁵¹ **Straupniece, D.** (2012). *Sventājas latviešu valoda – statika un dinamika*. Promocijas darbs filoloģijas doktora grāda iegūšanai valodniecības zinātņu nozares latviešu diahroniskās valodniecības apakšnozarē. Liepāja: Liepājas Universitāte.

bet valoda, kurā viņas sazinās ir lietuviešu valoda, arī ar brāļiem un māsām, kā sarunvaloda tiek izmantota lietuviešu valoda.

Lietuviešu valoda Adeles ģimenē ir mantota no paaudzes paaudzē, pēcnācēji, kas savas ģimenes veidojuši Latvijā audzinājuši savus bērnus par latviešiem, bet lietuviešu valoda joprojām tiek izmantota, viena no kundzes meitām precējusies ar vīru lietuvieti, kurš arī ieceļojis no Lietuvas, bet ģimeni sāka veidot šeit, Latvijā. Adeles kundzei ir ne tikai mazbērni, bet pat mazmazbērni, daži no tiem mantojuši lietuviešu valodas zināšanas, bet valodas lietojumā vairs nav jūtamas žemaišu izloknes, mazbērni runājot lietuviešu literārajā valodā, bērniībā skatījušies lietuviešu televīziju, kas deva iespēju apgūt lietuviešu valodu. Šo faktu apstiprina arī anketās iegūtās atbildes, vairāki respondenti jautājumā, kur iegūtas lietuviešu valodas zināšanas atbildējuši, ka skatījušies lietuviešu televīziju.

Zināms, ka liela vērtība ir kultūras mantojums un tradīcijas, tādēļ Adeles kundzei tika uzdots jautājums, vai ģimenē tika saglabātas, kādas lietuviešu tradīcijas, paražas? Diemžēl nekādas tradīcijas nav tikušas saglabātas, Adele atzīst, visi svētki, kas norisinās šeit, Latvijā ir ļoti līdzīgi lietuviešu svētkiem, un nevaram to noliegt, jo abas kultūras ir cēlušās no viena baltu etnosa, līdz ar to svētki un tradīcijas abās valstīs ir salīdzinoši līdzīgas.

SECINĀJUMI

1. Saldus novads ar savu lielo lietuviešu īpatsvaru un aktīvo lietuviešu kultūras dzīvi, visos laikos aktīvo pierobežas migrāciju ir lietuviešu un latviešu valodas kontaktu un mijiedarbības zona, kas ir ļoti labvēlīgs sociolingvistiskās izpētes objekts, lai noteiktu, tajā dzīvojošo lietuviešu mainīgās identitātes iezīmes. Turklāt novērojumi liecina, ka lietuviešu valoda Latvijas sabiedrībā ir ilgtspējīga tikai pierobežā, jo šajā apvidū tā tiek izmantota biežāk nekā pilsētās vai reģionos, kur Latvija nerobežojas ar Lietuvu.
2. No pētījumā savāktajiem materiāliem tika secināts, ka emigrējušie lietuvieši paši pēc savas izvēles Saldus novadā apmetušies galvenokārt 20. gs. 30.–60. gados, jo šajā apriņķī bijis labs ekonomiskais stāvoklis, un lietuvieši bijuši pieprasīts darbaspēks.
3. Saldus novadā, kas skaita ziņā ir viens no visplašāk lietuviešu tautības iedzīvotāju apdzīvotajiem novadiem, joprojām dzīva un tiek uzturēta lietuviešu kultūrvide, tiek rīkoti apmaiņas pasākumi starp Latvijas un Lietuvas pašnodarbinātajiem kultūras pārstāvjiem. Lai gan, piemēram, netālajā Liepājas novadā tika izveidotas lietuviešu biedrības, kas nav atrodamas Saldus pilsētā un novadā, secināms, ka tikai biedrību izveidošanās nesekmē lietuviešu skaita pieaugumu.
4. Saldus novadā lietuviski runājošie Latvijas iedzīvotāji ir ieguvuši iesaukas, piemēram, *leiši, broliukai*, tomēr tās nav negatīvi konotētas, ar šiem etnonīmiem neformālajā vidē pārsvarā tiek nominēti kaimiņtautas pārstāvji.
5. 95% no aptaujātajiem respondentiem kā oficiālo (dokumentos fiksēto vai no lietuviešu ģimenēm tradicionāli mantoto) norādījuši lietuviešu tautību, bet pēc apziņas lielākā daļa jeb 86% atzina, ka ir latvieši. Turklāt 1% no respondentiem atbildēja, ka pašē norādīta lietuviešu tautība nākotnē dokumentos netiks nenorādīta, jo viņi uzskata sevi par latvieti. Tas liecinā par to, ka dati par oficiālo tautību un tautību pēc apziņas uzrāda pilnīgi pretējus rezultātus – lietuvieši ir asimilējušies latviešu makrovidē un mikrovidē. Vairāk kā puse lietuviešu respondentu visās situācijās kā sarunvalodu izmanto latviešu valodu.
6. Lietuviešu asimilēšanos latviešu sabiedrībā veicina vairāki ekstralingvistiskie faktori: ģimenes stāvoklis (jauktās ģimenes biežāk atsakās no lietuviešu valodas lietošanas), vecums (ar mainīgāku etnisko identitāti ir jaunākās paaudzes cilvēki), dzimums (vīriešu dzimuma pārstāvji tendēti veiksmīgāk integrēties sabiedrībā un deklarēt

latvisku identitāti), profesijas izvēle (ievērojamākā daļa lietuviešu, kas tendēti uzskatīt sevi par latviešiem, strādā aizsardzības, policijas un citās valstiskajās struktūrās).

7. Saldus novada jaunieši (Latvijas lietuvieši), kas jaunāki par 20 gadiem, lietuviešu valodu parasti neprot vai prot ļoti zemā sarunvalodas līmenī. Jauktajās ģimenēs par ikdienas sarunvalodu tiek izmantota latviešu valoda, kas veicina straujāku lietuviešu asimilēšanos latviešu sabiedrībā.
8. Par neregulāru lietuviešu valodas lietojumu un literārās valodas ziņu trūkumu Saldus novada lietuviešu vidē liecina veiktais tulkošanas eksperiments, kura rezultāti liecina, ka:
 - a) lietuviešu vārdi tiek rakstīti ar saīsinātiem patskaņiem vai tiek latviskoti, kas norāda par dominējošo latviešu valodas ietekmi;
 - b) problēmas respondentiem sagādā gramatisko formu un sarežģītu teikumu veidošana;
 - c) respondenti teikumos tulkojamajiem vārdiem lietojuši sinonīmiskas nozīmes vārdus, kone vienmēr var dēvēt par tulkojuma kļūdu. Šis fakts liecina par to, ka Latvijas lietuviešiem ir mazāks vārdu krājums, jo par sarunvalodu ikdienā netiek izmantota lietuviešu valoda, bet gan latviešu. Šī iemesla dēļ tulkojumos nereti gadās vārdu latviskošana, neprecīza vārdu lietošana (vārdi tiek jaukti ar latviešu valodas vārdiem vai uztverti citā nozīmē);
 - d) vislielākās problēmas respondentu sniegtajos tulkojumos sagādāja tulkošana no latviešu uz lietuviešu valodu, bet ne pretēja virzienā. Vairāki respondenti tulkojumam atvēlētās vietas atstāja tukšas ar piebildi, ka lietuviski rakstīt neprot. Šis fakts apstiprina, ka Latvijas lietuviešu iegūtās lietuviešu valodas zināšanas ir labā sarunvalodas līmenī, bet rakstība nav tikusi aizgūta, vai aizgūta ļoti zemā līmenī.
 - e) Saldus novadā sastopamo lietuviešu valodā nereti fiksētas žemaišu dialekta iezīmes, piem., garie patskaņi *é* un *o* tiek pārvērsti par divskaņiem *ie* un *uo* u. c. Šīs īpatnības liecina par lokālo migrāciju un intensīvajiem pārrobežas kontaktiem.

9. Ne tikai valodas prasmes liecina par piederību lietuviešu tautai, bet arī kultūras mantojums, tradīcijas, ļoti svarīga ir arī reliģiskā piederība tautai, kas ļauj spriest, vai cilvēks pilnvērtīgi mantosavas nacionalitātes iezīmes. Uz lielāku piederību lietuviešu tautai norāda personas, kas piekopj lietuviešu tradicionālo reliģiju – katolicismu, ievēro senču kultūras tradīcijas, piemēram, ēdienu gatavošanu, lietuviešu svētku svinēšanu.
10. Divu ģimeņu ciltskoku izpēte un intervijas ar šo ģimeņu pārstāvjiem liecina, ka bilingvālas ģimenes, kuras ir saglabājušas saites ar lietuviešu tautības radiniekiem Lietuvas pusē, ilgstošāk saglabā lietuviešu valodu un tradīcijas arī Latvijas pusē. Tādējādi šādās ģimenēs valoda lietuviešu tiek pārvaldīta un savdabīgi atjaunota vairākās paaudzēs, kas sniedz iespēju sazināties radnieku starpā, gan pilnveidot savas valodu zināšanas un pielietot tās sabiedrībā.

LITERATŪRA UN AVOTI

Avoti

1. **Anketa:** Respondentu atbildes no anketām. „*Latvijas lietuviešu kultūras un valodiskās identitātes iezīmes Saldus novadā*”. 2016. gads.
2. **Ciltskoks:** „Malūku giminē” 2004. gads.

Literatūra

3. **Balkevičs. J. Balode. L. Bojāte. J. Subatnieks. V.** (1995). *Latviešu – Lietuviešu vārdnīca*. Rīga: Zinātne.
4. **Barni. M., Extra. G.** (2008). *Mapping Linguistic Diversity in Multicultural Context*. New York: Mouton de Gruyter.
5. **Budzinauskiene. J.** (2001). *Latvijos lietuvių bendruomenė*. Vilnius: Voruta.
6. **Druviete. I.** (red.). (1996). Sociolingvistisks pētījums. 2.daļa. *Valodas situācija Latvijā*. Rīga : Latviešu valodas institūts.
7. **Freimane. I.** (1993). *Valodas kultūra teorētiskā skatījumā*. Rīga: Zvaigzne ABC.
8. **Garšva. K.** (1989). *Kalbinės situacijos raida pakraščiu šnektose*. No: Kalbų ryšiai ir sąveikos. Vilnius: Mokslas.
9. **Garšva. K.** (2015). *Latvijos lietuvių šnektos*. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla.
10. **Garšva. K.** (2005). *Lietuvių kalbos paribio šnektos (fonologija)*. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla.
11. **Jakaitienė. E.** (1999). Lietuviškai apie Lietuvą. Vilnius: Alma littera. 95.lpp.
12. **Jasenas. K.** (1915). *Patarėjas lietuviams katalikams svetur*. Rīga: K.Narkevičiaus ir P. Janulevičiaus spaustuvė.
13. **Jēkabsons. Ē.** (2003). *Lietuvieši Latvijā*. Rīga: Elpa.
14. **Jēkabsons. Ē.** (2007). Mazākumtautības Latvijā. Vēsture un tagadne. *Lietuvieši Latvijā*. Rīga: LU Filozofijas un socioloģijas institūts.
15. **Kalnača. A.** (2013). Morfoloģija. No: Veisbergs. A. (red.). Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.

16. **Kleinberga. S.** (2008). Saldus Zeme. Nr.68. 14.jūn. *Rajona padome meklē un atrod papildu naudu.*
17. **Mačiulis. D.** (2015). Kaip išlikti lietuviu latvių žemėje. No: Butkus.V., Jokutė V. (sast.) *Baltiška, tautinė, regioninė savimonė baltų literatūrose ir kultūrose.* Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.
18. **Marcia. J.** (1994). *Identity and psychotherapy. Interventions for Adolescent Identity Development.* Thousand Oaks, p. 56, 57.
19. **Mežs. I.** (1988). Padomju Jaunatne. Nr.235. *Etniskā situācija Latvijā.*
20. **Noreikaitė. A.** (2015). Vilniaus ir Kauno latvių savimonė baltų literatūrose ir kultūrose. No: Butkus.V., Jokutė V. (sast.) *Baltiška, tautinė, regioninė savimonė baltų literatūrose ir kultūrose.* Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.
21. **Sroga. B.** (1968). *Dievu mežs.* Rīga: Liesma.
22. **Straupniece. D.** (2012). *Sventājas latviešu valoda – statika un dinamika.* Promocijas darbs filoloģijas doktora grāda iegūšanai valodniecības zinātņu nozares latviešu diahroniskās valodniecības apakšnozarē. Liepāja: Liepājas Universitāte.
23. **Straupniece. D.** (2013). *Valodas lietojuma izmaiņas Būtiņģē un Sventājā – latviešu pierobežas izloksnē Lietuvā.* No: Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi. Atb. red. Kalnača. A. Nr.8. Populārzinātnisku rakstu krājums. Rīga : Latviešu valodas aģentūra. 132. – 143.
24. **Sedovs.V.** (2004). *Balti senatnē.* Rīga: Latvijas Vēstures institūta apgāds.
25. **Treja. A. Dribins. L.** (1998). Mazākumtautību vēsture Latvijā. *Lietuvieši.* Rīga: Zvaigzne ABC. 43. – 62.
26. **(Zin. red.).** (sast). (2011). *Latvieši, igauņi un lietuvieši: literārie un kultūras kontakti.* Rīga: Literatūras, folkloras un mākslas institūts.

Interneta resursi

27. **CSP.** (2014). – Centrālās statistikas pārvalde. *Iedzīvotāju statistikas daļa.*
Pieejams:http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/Sociala/Sociala_ikgad_iedz_iedzskaits/IS0200.px/table/tableViewLayout1/?rxid=09cbdccf-2334-4466-bdf7-0051bad1decd [sk. 20.04.16]
28. **ISP.** (2012). – Iedzīvotāju skaits pašvaldībās pēc nacionālā sastāva.
Pieejams:http://www.pmlp.gov.lv/lv/assets/documents/statistika/01.07.2012/ISP_N_Pasvaldibas_pec_TTB.pdf
[sk. 14.04.16]
29. **LV – LT forums.** (2007). – Lietuvas un Latvijas forums. *Lietuvieši Latvijā.*
<http://www.lt-lv-forum.org/18006/forums/lietuviesi-latvij%C4%81.html>
[sk. 24.04.16]

30. **Kokareviča. D.** (2015). Latvijas avīze. 4. marts. *Automātiski nevienam pilsonību nepiešķir.* Pieejams: <http://www.la.lv/automatiski-nevienam-pilsonibu-nepieskir/> [sk. 12.05.16]
31. **Ramonaitė, J.T.** *Kaip tirti antrosios kalbos įsisavinimą: skerspjūvio metodus.* Taikomoji kalbotyra 2015. (7). Pieejams: http://www.sociolingvistika.lt/failai/files/Taikomosios%20kalbotyros%20pdf/Ramonaite_2016_Kaip%20tirti%20antrosios%20kalbos%20įsisavinima.pdf [sk.24.04.16]
32. **MLT.** (2016). – Morfoloģija LT. Pieejams: <http://www.morfologija.lt/> [sk. 06.05.16]
33. **Noreikaitė. A.** (2013). *Latviškoji tapatybė.* Vši: Versmė. Pieejams: http://www.llt.lt/pdf/birzai/birzai-2_etno-2012.pdf
34. **SNAP.** (2012). – Saldus novada attīstības programma 2013.-2020. gadam. Pašreizējās situācijas analīze. Pieejams: https://www.google.lv/?gws_rd=ssl#q=Saldus+novads+plat%C4%ABba [sk. 25.05.16]
35. **Treja. A.** (2004). *Lietuviešu atzars Latvijas valstī.* Pieejams: <http://providus.lv/article/lietuviesu-atzars-latvijas-valsti> [sk.21.04.16]
36. **Vaicekauskienė. L.** (sast.). (2013). *Lietuvių kalba: idealai, ideologijos ir tapatybės lūžiai.* No: Lietuvių kalbos idealai. Pieejams: http://www.sociolingvistika.lt/failai/Kalbos_idealai_baigiamoji_ataskaita_2013.pdf [sk. 16.05.16]
37. **Vyšnauskienė. I.** *Kitų kalbų bruožai kaip Vilniaus jaunimo tapatybės dalis.* Žaidžiant su kalba. Pieejams: <http://www.sociolingvistika.lt/zaidziant-su-kalba.htm> [sk. 17.05.16]

PIELIKUMI

1. pielikums

Sveicināti!

Esmu Latvijas Universitātes studente Simona Neifalte un savā kursa darbā veicu pētījumu par Latvijas lietuviešu valodiskajām iezīmēm Ezeres pagastā, ar mērķi izpētīt Ezeres pagasta iedzīvotāju lietuviešu valodas zināšanas. Tādēļ darba veikšanā man ir būtiskas Jūsu atbildes.

Anketa sastāv no 20 jautājumiem, no kuriem trīs ir slēgti, seši daļēji slēgti, bet pārējie atvērti. Atbildēšana uz jautājumiem aizņems ne vairāk kā 15 minūtes Jūsu laika.

1. Lūdzu norādīt informāciju par sevi:

Vārds: _____

Vecums: _____

Izglītība: _____

Pašreizējā nodarbošanās (specialitāte, ja ir) _____

2. Kāda ir Jūsu tautība:

a) oficiālā? _____

b) pēc apziņas? _____

c) kādos apstākļos tika izvēlēta tautība (izlēma vecāki, patstāvīga izvēle, kāpēc tieši tāda tautības izvēle)?

3. Vai pasē esat norādījis tautību, ja nē, tad kāpēc? _____

4. Kāda ir Jūsu dzimtā valoda?

- Latviešu
- Lietuviešu
- Cits variants _____

5. Kur un kādā veidā esat ieguvis lietuviešu valodas zināšanas, ja esat mācījies, tad kur ?

6. Kādu valodu izmantojat sarunājoties (vai sarunājāties agrāk) ar ģimenes locekļiem? Cik bieži (atzīmējiet ar X: 1. ļoti reti, 2. reti, 3. vidēji, 4. bieži, 5. vienmēr)?

- **tēvu?**

Latviešu	1	2	3	4	5
----------	---	---	---	---	---

Lietuviešu	1	2	3	4	5
------------	---	---	---	---	---

Cits variants	1	2	3	4	5
---------------	---	---	---	---	---

- **māti,**

Latviešu	1	2	3	4	5
----------	---	---	---	---	---

Lietuviešu	1	2	3	4	5
------------	---	---	---	---	---

Cits variants	1	2	3	4	5
---------------	---	---	---	---	---

- **brāli, māsu ?**

Latviešu	1	2	3	4	5
----------	---	---	---	---	---

Lietuviešu	1	2	3	4	5
------------	---	---	---	---	---

Cits variants	1	2	3	4	5
---------------	---	---	---	---	---

7. Kādu valodu izmantojat sarunājoties (vai sarunājāties agrāk) ar vecvecākiem? (Cik bieži (atzīmējiet ar X:1. ļoti reti, 2. reti, 3. vidēji, 4. bieži, 5. vienmēr)?)

- Latviešu

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

- Lietuviešu

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

- Cits variants _____

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

8. Kādu valodu izmantojat sarunājoties ar draugiem? Cik bieži (atzīmējiet ar X:1. ļoti reti, 2. reti, 3. vidēji, 4. bieži, 5. vienmēr)?)

- Latviešu

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

- Lietuviešu

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

- Cits variants _____

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

9. Kādu valodu izmantojat darbā, skolā? Cik bieži (atzīmējiet ar X:1. ļoti reti, 2. reti, 3. vidēji, 4. bieži, 5. vienmēr)?)

- Latviešu

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

- Lietuviešu

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

- Cits variants _____

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

10. Novērtējiet savas Lietuviešu valodas zināšanas. Pašnovērtējums (1 < slikti 5 > labi)?)

- Saprotu

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

- Lasu

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

- Rakstu

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

- Runāju

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

11. Novērtējiet savas Latviešu valodas zināšanas . Pašnovērtējums (1 < slikti 5 > labi)?

- Saprotu

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

- Lasu

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

- Rakstu

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

- Runāju

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

12. Kādas ir problēmas saskaroties ar lietuviešu valodu?

- Mazs vārdu krājums
- Problēmas veidot sarežģītus teikumus
- Problēmas veidot gramatiskās formas
- Gadās sajaukt vārdus ar latviešu valodas vārdiem
- Nav problēmu
- Cits variants _____

13. Kā Jūs uzskatat, cik ilgtspējīga ir lietuviešu valoda mūsu sabiedrībā? Vai nākotnē to redzat mūsu sabiedrībā? _____

14. Kur visbiežāk sastopaties ar lietuviešu valodu (vajadzīgo apvelciet):

- a) Lietuvas televīzijā
 - b) Lietuvas radio
 - c) periodikas lasīšanā
 - d) grāmatu lasīšanā
 - e) braucot uz Lietuvu
 - f) cits
- variants _____

15. Vai kādreiz, kāds ir aizrādījis par lietuviešu valodas lietošanu, izmantošanu? Ja jā, tad pastāstiet par gadījumu, kur un kā tas notika? _____

16. Vai Jūs publiskā vietā uzdrošināties runāt lietuviešu valodā? Ja jā, tad, kur visbiežāk? _____

17. Kā Jūs mēdzat dēvēt lietuviešu valodu? _____

18. Vai zināt vai esat dzirdējis kādas iesaukas cilvēkiem, kuri runā lietuviski

19. Iztulkojiet teikumus no lietuviešu uz latviešu valodu.

„Žmogus gimsta neturėdamas nei laisvės, nei tautybės; jo gyvenimas šiuos dalykus arba sujungia, arba išskiria.“ _____

„Visi mes turime baimiņu, kompleksu ir dvejoniņu, kas dažnai neleidžia mums kažko atlikti, iņveikti, pasiēkti.” _____

20. Uzrakstiet lietuviski.

„Runāt, ko domājam, un domāt, ko runājam, lai mūsu valoda saskan ar mūsu dzīvi.” _____

„Zaķis aizskrēja kā viesulis un karstumā nemaz neapskatījās, vai ezis arī skrien.” _____

Dati tiks aplūkoti apkopotā veidā, ar kuriem interesenti varēs iepazīties pēc kursa darba izstrādes 2015. gada maijā.

Paldies par atsaucību!

3. pielikums

